

Paulus ni surat verin tamata ovi rorang Yesus rira sidovung na'a kota Roma

Tbas afa ovi vek

Lalan ana, kota Roma naran a nbana dawan, tevek kerajaan Roma ni fareta nleal kota yai, ovu nfareta negara liak rivun. Paulus ntulis surat ini, boma nair tamata ovi rorang Yesus na'a Roma. Paulus nsurak ira na'a afa mnga'un ovi musti rair a, tevek wol ni amar obin ma nti Roma ma nair ira. Afa mnga'un ovi Paulus ntulis na'a surat ini, ita bisma tsi'ik na'a Roma 1:17 nfalak ne, "Tevek na'a Ubu Ni Ivar Lolin yai, na Ia nfaturu ne, wean inba ma notu ma tamata rira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a. Ia nfakena afa yai nahu linga'an isa watan: torang a'uk Ia. Inyai wean lahir i rtulis roak na'a Surat Ralan ne, 'Tamata ovi rira vava'at ra rmalola, tevek rorang Ubu, na ira veka rira vava'at kakiwal ovu Ia.' "

Na'a surat ini, na Paulus nfalak vali ne, ita dida vava'at a wol bisma nmalola na'a Ubu wahan ralan a, wean i tot-orang inukun ovi Musa nfalak ra, tevek ita wol tot-orang nala inukun avyai (3:27-28; 4:15). Ubu ntevit tamata ra tali rira salasilan ra ovu Yesus Ni matmatan a (3:24-25; 5:8). Ba wean i torang Yesus, na Ubu veka nsikat ita tali dida salasilan ra, ma dida vava'at kakiwal. Ia nfalak vali ne, dida vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a (3:22, 25-26; 4:24-25; 5:1).

Paulus ntulis vali na'a surat ini ne, Ubu ralan nfalak afaka verin tamata Yahudi ovu uburir-nusirira ra. Ubu nfanara vali tamata Yahudi ra ne, tamata Israel (pasal 9—11). Tali lalan a, na Ubu nfili roak tamata Yahudi ovi uburir-nusirira Abraham ma reluk Ni tamata ra. Na'ut i Yesus nma lanit ivavan a, na tamata Yahudi ra rivun ira rafena ma rorang Ia. Wean inyai bi, Ubu wol ntorung ma tamata Yahudi ra reluk Ni tamata ra. Paulus nfalak ne, kena urun, na'ut inyai, na tamata Yahudi ra rivun ira wol reluk Ubu Ni tamata ra, tevek rafena ma rorang Yesus (Roma 10:1-4). Rafena ma rorang Yesus, bi linga'an natvelar verin tamata ovi wol Yahudi ra ma reluk Ubu Ni tamata ra (11:11-15, 30-31). Tali lalan a, na rtulis roak afa yai na'a Surat Ralan (9:25-29; 10:19-21). Ubu ralan nfalak ma “Veka nsikat tamata Israel ra munuk tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal” (11:26).

Paulus nvolan ma nti nalola tamata ovi rorang Yesus na'a kota Roma. Wean inyai bi, na'a ni surat ini, na ia nfalak lan roak afa ovi nvolan yai (1:10-13; 15:22-29).

Surat ini ihin a

1. Paulus ni vaivatul ovi rban-ulu a. (1:1-15)
2. Afa penting ovi Paulus nair ra. (1:16-17)
3. Tamata ra munuk rira salasilan na'a Ubu wahan ralan a. (pasal 1:18—3:20)
4. Linga'an ma tamata ra munuk rira vava'at ra rmalola na'a Ubu wahan ralan a. (pasal 3:21—5:21)
5. Tali dida vava'at isa ovu Yesus, na Ia notu ma salasilan wol nfaret-nala roak ita (pasal 6). Agama ni inukun ra wol rkeak roak ita

- (pasal 7). Ubu Ni Roh nala vava'at ngorva'an verin ita. (pasal 8)
6. Afakinimi na'ut inyai, na tamata Yahudi rivun ira wol reluk Ubu Ni tamata ra. (pasal 9—11)
 7. Dida afa ovi totu ra musti inovan ovu tamata ovi rorang Yesus rira vava'at a. (pasal 12:1—15:13)
 8. Paulus ni karya ma nfamalik Ubu Ni Ivar Lolin verin tamata ovi wol Yahudi ra, ovu nvolan ma nti nalola tamata ovi rna'a Roma. (15:14-33)
 9. Paulus ni salam a, ovu ni snurak ovi rban-muri a. (pasal 16)

Paulus nala salam verin tamata ovi rorang Yesus na'a kota Roma

¹ Terang a valing averi, ya'a Paulus eluk tamata sansinir verin Kristus Yesus. Ubu nfili roak ya'a ma eluk rasul ovu nala varvara verin ya'a ma ufamalik Ni Ivar Lolin. ² Tali lalan ana, Ubu nfalak roak na'a Ni tnorung a, ma Ni nabi ra rtulis roak Ni Ivar Lolin yai na'a Surat Ralan a.*
³⁻⁴ Ubu Ni Ivar Lolin yai nfamalik Ubu Yanan a Yesus Kristus i dida Duila'a verin Ia. Eka tanovak na'ut i Yesus nleal lanit ivavan a ma neluk tamata, na Ia ubun-nusin Raja Daud. Na'uk eka tanovak ne, Yesus Duila'a Ia. Ubu nfaturu lahir ovu Ni ngrebat ne, Yanan Ia na'ut i nfava'at ewal Ia tali matmatan ovu Ni Roh i nmerat urun. ⁵ Tali Yesus Kristus, na Ubu nala roak Ni rala lolin a verin ya'a, ma nfili ya'a ma eluk rasul, ma air

* **1:2** 1:2 Ubu Ni Ivar Lolin yai nabi ra rtulis roak na'a kitab ovi rna'a Surat Ralan. Kitab avyai rna'a Perjanjian Mnanat.

tamata ra munuk, boma rorang Kristus ma rsoak verin Ia, ovu vali rfadawang naran a.†

⁶⁻⁷ Mia vali tamata ovi myorang Yesus na'a kota Roma. Ubu nfili roak mia ma myeluk Yesus Kristus Ni tamata ovi rorang Ia. Wean inyai bi, utulis surat ini verin bir tinemun. Ubu nlobang mia munuk ovu nfili roak mia ma myeluk Ni tamata ra. Uflurut verin Yamadida Ubila'a ovu Duila'a Yesus Kristus, ma fara nala Ni rala lolin verin mia ovu notu ma bira vava'at ra malinan watan.

Paulus naflurut ma nfalak fara weninyai verin Ubu, tevek tamata ovi rorang Yesus na'a kota Roma rira inorang a, ovu inan ma nti nalola ira

⁸ Terang a valing averi, ufalak lan fara weninyai verin Ubu i uraning Ia nahu Yesus Kristus, tevek tamata ra rfamalik roak na'a inba watan na'a lanit ivavan ne, mia myorang urun Yesus. ⁹ Ungnanang lalawatan mia na'a ning falurut ra. Ubu nka'a ne, afa ovi ufalak ra kena. Ukarya verin Ubu ovu ralang urun ma ufamalik Ni Ivar Lolin na'a Yanan a.

¹⁰ Terang a valing averi, uflurut lalawatan verin Ubu ma fara nala amar verin ya'a ma ti ulola mia. ¹¹ Ufalak wean inyai, tevek inak urun ma ti ulola mia, boma ala kalolin ovi rtali Ubu Ni Roh verin mia, ma ufangrebat bira inorang a. ¹² Unovak ne, wean i utuan mia, na bisma tsifangrebat ita na'a dida inorang a. Ufangrebat bira inorang a ovu vali fyangrebat ning inorang a.

† **1:5** 1:5 Tafsiran boku rfalak ne, tamata ra munuk, ihin a ne, tamata ovi wol Yahudi ra munuk.

¹³ Terang a valing averi, inak ma mkya'a ne, ya'a ba'i udava linga'an ma ti ulola mia, boma ufamalik Kristus ma tamata rivun rorang Ia, wean tamata ovi wol Yahudi ira na'a wan liak, rorang vali Ia. Na'uk ma naran amar ini, na utuan lalawatan angangal ra. ¹⁴ Ya'a ning varvara ma musti ufamalik Ubu Ni Ivar Lolín verin tamata ovi rtali kota ovu ahu inba watan,‡ tamata ovi raskola ra ovu vali tamata ovi wol raskola ra. ¹⁵ Wean inyai, ba inak urun ma ufamalik vali Ubu Ni Ivar Lolín verin mia tamata ovi mnya'a Roma.

Ubu Ni Ivar Lolín neluk Ubu Ni ngrebat ma nsikat tamata tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal

¹⁶ Ya'a wol uma'it ma ufamalik Ubu Ni Ivar Lolín a, tevek orang urun ne, Ni Ivar Lolín yai wean lahir Ubu Ni ngrebat ma nsikat tamata ovi rorang Ia tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. Ubu notu lan wean inyai verin tamata Yahudi ra, beti tamata ovi wol Yahudi ra vali. ¹⁷ Tevek na'a Ubu Ni Ivar Lolín yai, na Ia nfaturu ne, wean inba ma notu ma tamata rira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a. Ia nfakena afa yai nahu linga'an isa watan: torang a'uk Ia. Inyai wean lahir i rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Tamata ovi rira vava'at ra rmalola, tevek rorang Ubu, na ira veka rira vava'at kakiwal ovu Ia."§

‡ **1:14** 1:14 Tafsiran buku rfalak ne, tamata Yunani te wol Yunani ihin a ne, tamata ovi rna'a kota te tamata ovi rna'a ahu. Bis tfalak vali, tamata kota te tamata ovi wearira tamata nangan ra.

§ **1:17** 1:17 Msi'ik Habakuk 2:4; Galatia 3:11; Ibrani 10:38

Velik ne tamata ra munuk rka'a Ubu, na'uk rafena ma raraning Ia, ba rira salasilan roak

¹⁸ Ubu veka nfaturu lahir Ni ngrova tali lanit ratan verin tamata ovi rafena ma rot-orang afa ovi nfallak ra, ovu rotu afa ovi sian ra. Afa sian ovi rotu ra, rotu teri ira ovu tamata liak ra ma wol bisma rka'a afa ovi kena ra. ¹⁹ Ubu nukun ira, tevek afa ovi rka'a na'a Ubu, lyawan roak verin ira. Ubu nukun ira, tevek Ia ka'i nfalyawang roak afa avyai verin ira. ²⁰ Tali na'ut i Ubu notu afakataka munuk na'a lanit ivavan a, na tamata ra bisma rfan-aran Ni ngrebat i wol ni wahan, ovu vali Ni dawan a. Ira bisma rfan-aran Ubu Ni ngrebat ovu Ni dawan tali afa ovi notu ra na'a lanit ratan ovu lanit ivavan. Wean inyai, na tamata ra wol bisma rlotar tenarira ra ma ka'i rfallak ne, "Wol amka'a ne, Ubu nana'a!"

²¹ Velik ne tamata ra rka'a roak ne, Ubu nana'a, na'uk wol rfadawang Ia ovu wol rfallak fara weninyai verin Ia. Ira rfikir watan afa ovi wol ihir akataka, ba ulurira ralan ra rasmotak urun, ovu vali rna'a watan dedan ralan. ²² Ira ka'i rfikir ne, rira kaka'a dawan, na'uk velik aba, rboda urun. ²³ Ira wol rfadawang Ubu i Ni dawan a nlia munuk, nata ti wol ni wahan. Na'uk rsangatur ma raraning walut ovi felarira ra wean tamata ovi veka rmata ra, manut nangan ra, afwatan ovi earira ifa'at te afwatan ovi rla'a ra.*

²⁴ Wean inyai bi, Ubu nsi'ik watan ma bisma rfangra tenarira ra ovu rira ininan sian ra, ba rotu afa ro'i-ra'i avyai ma ka'i rsifama'it ira.

²⁵ Afa ovi Ubu nfallak ra kena, na'uk ira rafena

* **1:23** 1:23 Ulangan 4:16-18

ma rorang afa avyai, tevek rotu watan afa ovi wol kena ra. Ira rsangatur verin afa ovi Ubu notu ra, ovu raraning afa avyai. Na'uk velik aba, tamata ra munuk musti rsangatur ma raraning Ubu i notu munuk afa avyai. Kena urun.

²⁶ Rotu wean inyai, bi Ubu nsi'ik watan ma rot-orang rira ininan sian ovi rotu ma tma'it. Vata ovi rsifa roak wol inarira roak ma rtuba ovu awarira ra, na'uk inar ma rtuba ovu vata liak ra.

²⁷ Brana ra rotu vali wean inyai. Ira wol inarira roak ma rtuba ovu awarira ra, na'uk inar urun ma rtuba ovu brana liak ra. Wean inyai bi, Ubu veka nukun ira ma inovan ovu afa sian ovi rotu ra, ma rfama'it tenarira ra.

²⁸ Tamata ra wol rkamlabir lahir Ubu, bi nsi'ik watan ira ma wol rka'a ma ranovak ne, inba kena ovu sala, ba rfikir a'uk sian a. Wean inyai, na rotu watan afa ovi wol inovan ma tamata ra rotu. ²⁹ Ralarira ra rngora lahir ovu afa sian ovi rotu verin tamata ra, inar ma rotu ma tamata ra rtuan sian, inar ma rtafal ila'a rira metan ra, wol inar lahir tamata ra, rbo'itea tamata rira metan ra, ka'i rsifedan ira, rsingarahi, rsiklabir, ovu inar urun ma rot-visal tamata rira vava'at ra. Ira rfamalik a'ar tia ma watan tamata liak ra. ³⁰ Ira rfalak sian tamata ra, wol inar lahir Ubu, rira vaivatul ra ovu rira afa ovi rotu ra rfaturu ne, wol ralang tamata ra, rfakaratat tenarira ra, ka'i rfadawang afa ovi rotu ra, ba'i rdava linga'an ngorva'an ma al rotu afa ovi sian ra, ovu rangal renarir-yamarira ra. ³¹ Ira rafena ma rfikir afa ovi kena ra, wol rot-orang afa ovi rfalak ra, wol rlobang tamata ra, wol rfaturu ralarira lolin verin tamata liak ra. ³² Ira rka'a roak ne, Ubu

nfalak roak na'a Ni inukun a ne, tamata ovi rotu munuk afa sian avyai inovan ma rtuan inukun ma rmata. Velik ne wean inyai, na'uk ira rotu watan afa avyai, ovu rtorung vali tamata ovi rotu afa sian avyai.

2

Ubu veka nfaleka inukun verin tamata ra munuk, ovu wol nfili tamata

¹ Ba wean inyai, na terang a valing averi, iki mia ma fyaleka inukun verin tamata liak ra? Mia wol bira akataka ma al mlyotar tenabira ra ma fyalak ne kena mia, tevek myotu sala vali. Wean i fyaleka inukun verin tamata liak ra, na inyai nfaturu ne, mia ka'i fyaleka inukun verin tenabira ra, tevek mia myotu vali afa ovi tamata avyai rotu ra. ² Ita tka'a ne, Ubu kena urun Ia na'ut i nukun tamata ovi rotu sian wean inyai. ³ Wean i fyaleka inukun verin tamata liak na'a afa ovi rotu ra, na'uk mia myotu vali afa avyai, na deka fyikir ne, Ubu Ni inukun a veka wol nkena mia. ⁴ Mia minovak ne, Ubu nfaturu Ni lolin a verin mia, ba nanaban ovu ntahang ralan ma wol nukun mia, na fyikir ne wol akataka? Wahal lahir! Mia musti mkya'a ne, Ubu nfaturu Ni lolin verin mia, tevek inan ma myahil ma mtyalik tali bira salasilan ra.

⁵ Mia ulubira vatu ma mifena ma myahil ma mtyalik tali afa sian ovi myotu ra. Wean inyai, na mtyafal ma fyalemang inukun i veka nkena mia, na'a amar i Ubu veka nma ma nfaturu lahir Ni ngrova a ovu nfaleka inukun verin tamata ra ovu

ni malolan. ⁶ Ia veka nukun tamata ra munuk ma inovan ovu afa ovi rotu ra.* ⁷ Ubu veka nala vava'at kakiwal verin tamata ovi ralarira urun lalawatan ma rotu a'uk afa ovi lolin ra, tevek inarira ma veka nfadawang ira, nalang ira ovu nala vava'at i wol bisma nakvisal. ⁸⁻⁹ Na'uk Ubu veka nangrova urun ovu veka nfaleka inukun i aleman verin tamata ovi rfikir watan tenarira ra, ovu tamata ovi rafena ma rot-orang afa ovi kena ra, na'uk rotu watan afa ovi tamata ktufan rotu ra. Tamata ovi ba'i rotu wean inyai, ira veka rtuan wawa'uk ovu susa i dawan urun a. Susa ovu wawa'uk avyai veka rkena lan tamata Yahudi ra, beti tamata ovi wol Yahudi ra. ¹⁰ Na'uk tamata ovi ba'i rotu afa ovi lolin ra, Ubu veka nfadawang munuk ira ovu nalang ira, ovu vali nala Ni malinan a verin ira. Ia notu lan afa avyai verin tamata Yahudi ra, beti notu vali verin tamata ovi wol Yahudi ra. ¹¹ Wean inyai, na Ubu nsi'ik tamata ra munuk ma wearira isa, ovu wol nfili tamata.†

¹² Tamata ovi wol Yahudi ra, wean i rotu salasilan, na Ubu veka nukun munuk ira ma rmata, na'uk wol nukun ira tevek rangal Musa ni inukun ra. Na'uk tamata Yahudi ra, wean i rotu salasilan, na Ubu veka nfaleka inukun verin ira munuk, tevek rangal Musa ni inukun ra.‡
¹³ Tamata ra rira vava'at ra wol rmalola na'a Ubu wahan ralan, wean i rarenar watan Musa ni inukun ra. Na'uk Ia ntorung ma tamata ovi

* **2:6** 2:6 Msi'ik Mazmur 62:13; Amsal 24:12; Matius 16:27; 2 Korintus 5:10 † **2:11** 2:11 Msi'ik Ulangan 10:17; Galatia 2:6, 3:26-29 ‡ **2:12** 2:12 Musa nfalyawang munuk ni inukun ra na'a Kejadian ti naran Ulangan na'a Perjanjian Mnanat a. Musa ni inukun ra rivun, ba nlia tali vutu watan.

rot-orang Musa ni inukun avyai, rira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a. ¹⁴ Tamata ovi wol Yahudi ira wol rka'a Musa ni inukun ra. Na'uk ti ma tamata avyai ralarira ila'a ra ka'i rfalak na'a afa ovi musti rotu, ovu afa ovi wol bisma rotu a, wean lahir Musa ni inukun avyai, na afa yai ihin a ne, ni inukun avyai rna'a roak ralarira ila'a ra. Afa yai kena, velik ne tamata ovi wol Yahudi ra wol rira Musa ni inukun avyai. ¹⁵ Rotu wean inyai ma rfaturu ne, afa ovi rfadoku roak na'a Musa ni inukun ra, Ubu ntulis roak na'a ralarira ra ma musti rot-orang. Ralarira ila'a vali rfalak lahir wean inyai, tevek amar boku, na rira fikiran ra ka'i rfasala tenarira ra, ovu amar boku vali ka'i rlotar tenarira ra. ¹⁶ Ba veka wean vali inyai na'ut i Ubu nfadoku roak ma nfaleka inukun verin tamata ra. Na'ut inyai, na Ubu veka nala ngrebat verin Kristus Yesus ma nfaleka inukun verin tamata ra munuk rira fikiran fanfonak ra. Afa yai wean lahir afa ovi ufamalik na'a Ubu Ni Ivar Lolin a.

Tamata Yahudi rka'a roak Musa ni inukun ra, na'uk rotu watan afa ovi sala ra na'a Ubu wahan ralan a

¹⁷ Ya'a mane ala snurak verin ning tamata Yahudi ra. Mia fyalak ne, tamata Yahudi mia ovu myorang ne, Musa ni inukun ra veka rlobang mia na'a afaka watan. Mia vali ralabira dawan roak ne, myeluk Ubu Ni tamata ovi rorang Ia. ¹⁸ Tamata rair inukun avyai verin mia, ba mkya'a afa ovi Ubu ralan nfalak, ovu mkya'a vali ne, inba kena ovu inba sala. ¹⁹ Mia myorang urun ne, mia ini tamata ovi fyabana tamata kibu, ovu

myeluk lyawan verin tamata ovi rna'a dedan ralan. ²⁰ Fyikir ne, mkya'a munuk roak afa ovi Musa ntulis na'a ni inukun ra, ma bira munuk kaka'a ovu afa ovi kena ra munuk lahir. Ba tali afa avyai, na minovak ne, bisma myair tamata ovi rboda ra, ovu myeluk tuan guru verin tamata ovi wol raftibang obin. ²¹ Mia myair nala tamata liak ra, na'uk wean inbinimi wol myair tenabira ra? Mia myair tamata ra ma fyalak ne, "Deka byori," na'uk afakinimi byori? ²² Myair tamata ra ma fyalak ne, "Tamata ovi msyifa roak, deka mtyuba ovu tamata ovi wol awabira verin ira," na'uk afakinimi mtyuba ovu tamata ovi wol awabira verin ira? Mia fyalak verin tamata ra ma deka inar lahir walut ra, na'uk afakinimi byori walut ra tali warira ovi tamata ba'i rfadawang walut avyai? ²³ Mia fyadawang tenabira ra ne, bira roak Musa ni inukun ra, na'uk afakinimi wol myot-orang ni inukun ra? Tali afa ovi myotu ra, na mia fyaturu lahir ne, wol myalang Ubu! ²⁴ Wean i rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Mia tamata Yahudi mia, bira afa ovi myotu ra rotu ma bangsa liak ra rfalak sian Ubu."§

Tamata Yahudi rsunat roak rira tamata ra, na'uk Ubu nfasala watan ira

²⁵ Mia tamata Yahudi ra, wean i myot-orang Musa ni inukun ra, na sunat i rotu verin mia, fyawan. Na'uk wean i wol myot-orang inukun

§ **2:24** 2:24 Paulus nfalak ne, tamata ovi wol Yahudi rfalak sian Ubu, tevek afa sian ovi tamata Yahudi rotu ra. Tali Yesaya 52:5; Yehezkiel 36:20-23:

avyai, na bira sunat yai wol fyawan akataka.*
²⁶ Wean i tamata isa i wol Yahudi ia ma wol rsunat ia, na'uk ba'i not-orang Musa ni inukun ra, na Ubu nfadoku ne, tamata yai wean tamata ovi rsunat roak ira. ²⁷ Ba wean inyai, na tamata ovi wol rsunat ira, na'uk rot-orang Musa ni inukun ra, na ira veka rfaturu mia, tamata Yahudi ovi rsunat roak mia bira sala ra. Rotu wean inyai, tevek mia bira inukun ra ovu rsunat roak mia, na'uk wol myot-orang inukun avyai.

²⁸ Mia wol tamata Yahudi mnga'un mia tevek renabir-yamabira ra Yahudi watan ira, ovu vali wol Yahudi mia tevek tamata ra rsunat roak tenabira ra.† ²⁹ Na'uk tamata Yahudi ovi reluk Ubu Ni tamata ra, ira tamata Yahudi mnga'un ira na'a ralarira ra, ovu sunat i kena nana'a watan ralarira ra. Ba wean inyai, na Ubu Ni Roh nkarya na'a tamata avyai ralarira ra, boma reluk Ni tamata ra. Ira wol reluk Ni tamata ra tevek rot-orang Musa ni inukun ra. Velik ne tamata ra wol rfadawang tamata avyai, na'uk Ubu veka nfadawang ira.

3

Ubu notu ma tamata Yahudi ra uturira roak, na'uk nfasala watan ira

¹ Terang a valing averi, mane utafal ma ufalyawang na'a ning tamata Yahudi ra. Tamata Yahudi ra uturira aka nlia tamata liak ra? Wean

* **2:25** 2:25 Na'a Perjanjian Mnanat, na rsunat tamata ra ma rfaturu ne, Ubu Ni tamata verin ira. Bwas sunat ihin a na'a kamus i na'a Surat Ralan ini. Msi'ik vali Efesus 2:12; Filipi 3:3; Galatia 5:2. † **2:28** 2:28 Msi'ik vali Galatia 6:15

i rsunat ira, na uturira aka? ² Tamata Yahudi ra uturira urun, tevek Ubu nala lan lalean Ni vaivatul ra verin ira.*

³ Wean i tamata Yahudi boku wol rot-orang Ubu Ni vaivatul ovi rtorung roak ma rot-orang, na wean inba verin ira? Wean i tamata Yahudi boku wol rot-orang afa ovi rfalak ra, na inyai notu ma Ubu wol notu afa ovi ntorung roak ma notu ra? ⁴ Wol wean inyai! Ubu nfallak afa ovi kena ra watan, velik ne tamata ra munuk rsiklabir. Rtulis roak wean ini na'a Surat Ralan ne,

“Afa ovi Ubu nfallak ra kena lalawatan, ovu wean i mane rfasala Ia, na wol rfasala nala Ia, ovu utun lalawatan.”†

⁵ Na'uk wean i afa kena ovi Ubu notu ra rtafal ma lyawan, tevek totu afa ovi wol kena ra, na ita veka tfalak afaka? Ita mane tfalak ne, Ubu wol kena Ia, tevek mane nfaturu Ni ngrova verin ita? Kena, ma afa yai ntali tamata rira fikiran ra watan, ⁶ na'uk fikiran ovi wearira inyai wol kena lahir! Wean i Ubu wol kena Ia, na wean inba ma bisma nfaleka inukun verin tamata ra munuk na'a lanit ivavan ini? ⁷ Na'uk wean i dida siklabir ovi totu ra rotu ma afa kena ovi rtali Ubu rtafal ma rvotuk, ma tamata ra rfadawang Ia, na afakinimi Ubu nfasala ita ne, tamata salasilan ita? ⁸ Wean inyai, na tfalak ne, “Mya ma totu afa ovi sian ra, boma nvua afa lolin ma traning

* **3:2** 3:2 Ubu nala roak Ni inukun ra verin Musa, boma tamata Yahudi ra rka'a afa ovi Ubu ntorung roak verin ira na'a Ni ntorung. Ia nala Ni vaivatul ra vali verin Raja Daud, ma ntulis vaivatul avyai na'a Mazmur, ovu vali verin nabi ra ma rtulis Ni vaivatul ra na'a kitab liak ra na'a Perjanjian Mnanat. † **3:4** 3:4 Mazmur 51:6

Ubu.” Tamata boku rfalak sian roak ya'a ne, ufalak wean inyai. Tamata ovi wearira inyai, inovan ma Ubu nukun ira.

Tamata ovi rna'a lanit ivavan ini munuk rotu salasilan

⁹ Ita tamata Yahudi ita, na utud aka nlia tamata liak ra na'a Ubu wahan ralan a? Ita wol utud akataka, tevek ufalak lan roak ne, tamata ovi rna'a lanit ivavan a munuk rotu salasilan, ma salasilan nfareta rira vava'at ra, velik ne Yahudi te wol Yahudi ira. ¹⁰ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Wol tamata isa na'a ni vava'at a, not-orang munuk afa ovi Ubu ralan nfalak a, ma ni vava'at a nmalola.‡

¹¹ Wol tamata isa vali nka'a mnga'un afa ovi kena ra,
ovu wol tamata isa vali nkiwal ma nka'a afa ovi Ubu ralan nfalak.

¹² Tamata ra munuk rfaroa roak ira tali Ubu.
Ira munuk lahir rotu sian a ma rira vava'at ra wol fyawan lahir.

Wol tamata isa vali kena ia!”

¹³ “Wean i rangrihi, na rira vaivatul ra ngra da'in, wean wan matmatan i natvelar watan ma voan sian urun.
Ira rala vaivatul ovi rlabir waweang tamata ra,”

“ovu rfalak watan vaivatul sian ovi wearira nifa ni bisa a ma rfamngala tamata liak ra.”§

¹⁴ “Rira vaivatul ovi rtali sumarira ra rngora lahir ovu vaivatul ovi ba'i rala al rear

‡ **3:10** 3:10-12 Mazmur 14:1-3, 53:2-4 § **3:13** 3:13 Mazmur 5:10; 140:4

rfasoba tamata ra, ovu vali vaivatul ovi rfalak sian tamata ra.”*

15 “Rasnga'ut urun mane rti rfedan tamata ra.†

16 Rti inba watan, na rot-visal tamata liak rira vava'at ra, ovu rotu ma tamata ra ralarira lalau urun.

17 Ira wol rka'a ne, wean inba ma rira vava'at ra malinan ovu tamata liak ra.”

18 “Ira wol ralang lahir Ubu.”‡

19 Ba ita tka'a ne, Ubu nfalak lahir vaivatul avyai na'a Musa ni inukun ra verin tamata Yahudi ra, ma rasusan rira vava'at ra tali inukun avyai. Wean inyai, na wol tamata isa vali na'a lanit ivavan ini bisma ndava ni lola, ma Ubu deka nukun ia. ²⁰ Ba Ubu wol nfadoku tamata isa vali ma nala ia wean tamata i ni vava'at nmalola, tevek not-orang Musa ni inukun ra. Na'uk velik aba, tali inukun avyai, bi tamata ra rka'a ne, rotu roak salasilan.

Did a vava'at ra rmalola na'a Ubu wahan ralan a, wean i torang Yesus

²¹ Na'uk fiang ini, Ubu nfaturu roak linga'an verin tamata ra ma rira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a. Na'uk tamata ra wol rira vava'at i nmalola na'a Ubu wahan ralan tevek rot-orang Musa ni inukun ra. Velik aba, linga'an yai rfadoku roak na'a Musa ni inukun ra, ovu vali nabi liak rira kitab ra rfalak ne, ²² tamata rira vava'at ra bisma rmalola na'a Ubu wahan ralan a, tevek rorang Yesus Kristus. Ubu notu wean inyai verin tamata ovi rorang munuk

* **3:14** 3:14 Faliak rear rfasoba tamata ra na'a vai Mala tfalak ne, mereka mengutuki orang. Mazmur 10:7 † **3:15** 3:15-17 Yesaya 59:7-8; Amsal 1:16 ‡ **3:18** 3:18 Mazmur 36:2

Yesus Kristus, ovu Ia wol nfile tamata, tevek ita weadida isa watan. ²³ Ubu inan ma tamata ra munuk rovu Ia na'a vanan i nfitik nyadat. Na'uk tamata ra munuk lahir na'a lanit ivavan a rotu roak salasilan, bi notu ma rfaroa lahir ira tali vanan i nfitik nyadat a. § ²⁴ Ubu nala Ni rala lolin verin ita, ovu ntorung ma nala ita wean tamata ovi rira vava'at ra rmalola, ovu ita wol tbahir akataka, ovu afa yai wol ntali afa lolin ovi totu ra. Ubu notu munuk afa ini nahu Yesus Kristus i ntevit dida salasilan ra. ²⁵⁻²⁶ Ubu nfadoku ma Yesus ntuan inukun ma al nkati inukun i musti tatuan tevek dida salasilan ra, ma ka'i nala tenan ma nmata ovu laran a nvoat ma ntevit dida salasilan ra, wean i torang Yesus. Ubu kena Ia, na'uk tali lalan ana, wol nukun tamata ra na'a rira salasilan ra, tevek ntahang nal ralan na'a rira salasilan ra. Na'uk fiang ini, nahu Yesus Ni matmatan a, na Ubu nfaturu ne, Ia nukun lahir tamata ra na'a rira salasilan ra, ovu wean i rorang Yesus, na ntorung ma nala ira wearira tamata ovi rira vava'at ra rmalola.

²⁷ Wean inyai, na tamata ra wol bisma rfakaratat tenarira ra. Ubu ntorung ma nala ita wean tamata ovi rira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a. Ia wol mane notu wean inyai tevek tot-orang Musa ni inukun ra, na'uk notu wean inyai tevek torang Yesus. ²⁸ Ita torang ne, Ubu notu ma tamata rira vava'at ra rmalola, tevek rira inorang a verin Yesus Kristus. Ia wol mane notu wean inyai tevek rot-orang Musa ni inukun ra. ²⁹ Ubu wol nlobang tamata Yahudi

§ **3:23** 3:23 Ubu Ni vanan nfitik nyadat te Ubu Ni dawan a. Vai mala nfalak ne, kemuliaan.

ra watan, na'uk Ia nlobang tamata ra munuk, velik ne tamata Yahudi te wol Yahudi. ³⁰ Ubu ikisa watan. Ia sa'i notu ma tamata Yahudi ra ovu vali wol Yahudi ra rira vava'at ra rmalola, tevek rorang Yesus Kristus. ³¹ Inyai wol nfaturu ne, torang roak Yesus Kristus, ba tvatuk Musa ni inukun ra, tevek dida inorang a notu ma talang inukun avyai.

4

Ubu nfadoku ma Abraham wean tamata i ni vava'at nmalola, tevek ni inorang

¹ Ita tfamalik afaka na'a Abraham i ubun-nusin verin tamata Yahudi ra ni afa ovi notu ra? Wean inba ma Ubu notu ma ni vava'at nmalola ovu Ia? ² Wean i Ubu ntorung ma nala Abraham wean tamata i ni vava'at nmalola tali afa ovi notu ra, na ni lola roak ma nfakaratat tenan a. Na'uk wol bisma notu wean inyai na'a Ubu wahan ralan a. ³ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Abraham norang urun Ubu, ba ni inorang a notu ma Ubu nfadoku ma nala ia wean tamata i ni vava'at a nmalola."*

⁴ Wean i tamata isa nkarya, na inovan ma nala ni kadi. Ba tamata ra wol bisma rfalak ne, ni kadi yai rala watan ma neluk rangrangwaha verin ia, na'uk inyai al nkati ni fare a. ⁵ Na'uk dida vava'at ovu Ubu wol wean tamata ovi rkarya ma rala kadi. Ba karya te afa ovi totu ra wol rot-nala ma Ubu nala ita wean tamata ovi rira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a. Wean i torang Ubu, velik ne tamata ktufan ita, na Ia nfadoku ma nala ita wean tamata ovi rira vava'at

* **4:3** 4:3 Kejadian 15:6

ra rmalola, tevek dida inorang verin Ia. ⁶ Daud nfallak vali wean inyai ma nfalyawang ne, lolin urun verin tamata i Ubu nfallaku roak ma nala ia ma neluk tamata i ni vava'at a nmalola. Ubu notu wean inyai, wol mane ntali afa ovi tamata ra rotu. Daud nfallak ne,

⁷ "Lolin urun verin tamata ovi Ubu na'i vatuk roak afa sala ovi rotu ra, ovu na'i vatuk roak rira salasilan ra.

⁸ Lolin urun verin tamata i Duila'a wol nrekan ni salasilan ra."†

Na'ut i wol rsunat Abraham obin, na Ubu nfallaku roak ma nala ia wean tamata i ni vava'at nmalola, tevek ni inorang a

⁹ Vaivatul lolin ovi Daud nfallak lan roak yai wol mane nfallak watan verin tamata Yahudi ovi rsunat roak ira, na'uk verin tamata ovi wol Yahudi ra vali, velik ne wol rsunat ira. Amfallak lan roak ne, Ubu notu ma Abraham ni vava'at nmalola ovu Ia, tevek ni inorang a. ¹⁰ Na'ut ba Ubu notu wean inyai? Ubu nfallaku ma nala Abraham wean tamata i ni vava'at nmalola na'ut i rsunat roak ia, te wol rsunat ia obin? Ubu notu wean inyai na'ut i wol rsunat ia obin!

¹¹ Rsunat Abraham ma neluk faneak ne, Ubu nfallaku lan roak ma nala ia wean tamata i ni vava'at nmalola, tevek ni inorang a. Ubu notu wean inyai na'ut i wol rsunat Abraham obin. Afa yai nvotuk ma nfaturu ne, Abraham neluk bapa verin tamata ovi rorang Ubu munuk, velik ne wol rsunat ira, ovu Ubu nfallaku ma nala ia ma wean tamata ovi rira vava'at ra rmalola.

¹² Abraham neluk bapa vali verin tamata Yahudi

† **4:8** 4:8 Mazmur 32:1-2

ovi rsunat roak ira. Tamata avyai wol mane rsunat watan ira, na'uk rorang Ubu wean lahir Abraham na'ut i wol rsunat ia obin.

Ubu nala Ni tnorung verin Abraham tevek ni inorang a

¹³ Ubu Ni tnorung verin Abraham ovu ubun-nusin ra ne, veka nala lanit ivavan a verin ira. Ia notu tnorung yai, tevek Abraham ni inorang verin Ia, wol mane notu tnorung yai tevek Abraham not-orang Musa ni inukun ra.‡ Ba tali ni inorang a, bi Ubu nfadoku ma nala ia wean tamata i ni vava'at a nmalola. ¹⁴ Wean i Ubu nala Ni tnorung verin tamata ovi rot-orang Musa ni inukun ra watan, na dida inorang na'a Ubu wol ihin akataka, ovu tnorung yai vu watan. ¹⁵ Tamata ra munuk rangal Musa ni inukun ra, ba wean i rangal inukun avyai, na Ubu veka nfaturu Ni ngrova verin ira. Na'uk wean i inukun ra wol rna'a, na tamata wol bisma rangal inukun avyai.

¹⁶ Ba Ubu nala Ni tnorung a verin Abraham, tevek ni inorang verin Ia. Notu wean inyai tali watan Ni rala lolin a. Wean inyai, na Ubu Ni tnorung yai neluk tnorung mnga'un verin ita munuk, tamata ovi teluk Abraham ubun-nusin ra. Ubu nala tnorung yai, wol mane verin tamata Yahudi ovi rot-orang Musa ni inukun ra watan, na'uk verin tamata iki watan i ni inorang verin Ubu wean Abraham. Tevek Abraham neluk bapa verin ita munuk, tamata ovi torang Ubu. ¹⁷ Ia

‡ **4:13** 4:13 Ubu nala Ni inukun ra nahu Musa. Na'ut i Abraham nva'at a, na Ubu wol nala Ni inukun ra verin Musa obin, tevek wol rarali ia obin!

nfalak verin Abraham na'a Surat Ralan wean ini, "Ya'a ufadoku roak ma oa meluk bapa verin bangsa rivun." Ubu nala Ni tnorung yai verin Abraham ma neluk bapa verin ita na'a Ubu wahan ralan a, tevek norang Ia. Ia Ubu i nfava'at matmatan ra, ovu tali Ni vaivatul ra, na afa ovi wol rna'a ra, notu ma rna'a. §

¹⁸ Ubu Ni tnorung verin Abraham ma veka yanan, velik ne wol bisma yanan roak. Na'uk Abraham norang lalawatan Ubu ovu nfaklo'i a'uk ni vava'at a verin Ia. Ba Abraham neluk bapa verin bangsa rivun, wean lahir afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan. Ubu nfalak verin ia na'ut i wol yanan obin ne, "Ubum-nusim ra veka rivun ila'a matan ira, wean nara ra na'a lanit."*

¹⁹ Na'ut inyai, na Abraham nka'a roak ne, wol bisma yanan, tevek tenan a nmafun ila'a roak, ovu ni varat a nlabas ratut isa roak. Ia nka'a vali ne, awan i Sara itvata ila'a roak ia ma wol bisma yanan. Velik ne wean inyai, Abraham ni inorang a wol nmafun, ma norang urun Ubu. † ²⁰ Na'uk Abraham norang urun Ubu Ni tnorung a, ma ia wol ralan raruan, na'uk ni inorang ntafal ma nangrebat ovu nfadawang a'uk Ubu. ²¹ Ia norang urun ne, Ubu Ni ngrebat ma not-nala munuk afa ovi nfadoku roak na'a Ni tnorung a. ²² Wean inyai bi, Ubu nfadoku ma nala ia wean tamata i ni vava'at a nmalola.

²³ Vaivatul ovi rtulis ne, "Abraham ni inorang verin Ubu notu ma Ubu nala ia wean tamata i ni vava'at nmalola," wol mane rtulis watan

§ **4:17** 4:17 Kejadian 17:5 * **4:18** 4:18 Kejadian 15:5 † **4:19** 4:19 Terjemahan liak rfalak ne, Abraham nka'a roak ne, tenan wean i nmata roak.

verin Abraham.‡ 24 Na'uk rtulis vali vaivatul avyai verin ita. Ubu nala vali ita weadida tamata ovi rira vava'at ra rmalola, tevek dida inorang vali verin Ia i nfava'at dida Duila'a Yesus tali matmatan. 25 Ubu ntorung ma tamata ra rfedan Yesus, tevek dida salasilan ra. Nata nfava'at ewal Ia, boma dida vava'at ra rmalola na'a Ubu wahan ralan a.

5

Raladida lolin urun, tevek Ubu naflahar roak ita ma dida vava'at ra rmalola

1 Fiang ini Ubu nala roak ita ma weadida lahir tamata ovi rira vava'at ra rmalola, tevek torang Yesus. Ba dida vava'at ra malinan ewal ovu Ubu, tevek afa i dida Duila'a Yesus Kristus notu a.* 2 Yesus notu linga'an roak verin ita, bi Ubu nfaturu Ni rala lolin verin ita tevek torang Ia. Fiang ini dida vava'at na'a roak Ubu Ni rala lolin a ovu inadida lolin, tevek torang urun ne, Ubu veka nala ita ma tovu Ia na'a vanan i nfitik nyadat a.† 3 Nlia tali inyai, na ita totu inadida lolin na'ut i tatuan susa ra, tevek tka'a ne, tali susa avyai, na bisma tatahang nal raladida. 4 Wean i tatahang nal raladida na'a dida susa ra, na dida vava'at ra rotu ma Ubu ralan lolin. Totu wean inyai, na notu ma tfaklo'i a'uk dida vava'at ra verin Ia, tevek torang urun ne, Ia veka notu afa ovi nfallak ra. 5 Wean i tfaklo'i a'uk dida vava'at ra verin Ubu wean inyai, na raladida ra veka wol lalau, tevek Ubu nala roak Ni silobang

‡ 4:23 4:23 Kejadian 15:6 * 5:1 5:1 Afa i Yesus notu a, ihin a ne, Ni matmatan na'a aa walwalur verin ita. † 5:2 5:2 Ubu vanan nfitik nyadat a, te Ubu Ni dawan a.

i dawan urun a verin ita. Ubu nala Ni Roh verin ita, ovu Ni Roh nfaturu lahir Ni silobang dawan yai verin ita.

⁶ Na'ut i ita wol dida linga'an ma tati talik inukun i musti tatuan tevek dida salasilan ra, na Kristus ka'i nmata verin ita, tamata ovi tafena ma tot-orang afa ovi Ubu nfalak ra. Ia notu wean inyai na'a amar i nfadoku roak. ⁷ Wol ka'i trea ne, tamata isa nmata verin tamata i wol ni sala. Na'uk snain a tamata boku rabrahi ma rmata verin tamata i ni vava'at lolin. ⁸ Na'uk Ubu nfaturu Ni silobang i dawan urun verin ita nahu Kristus i nmata roak verin ita, na'ut i tamata salasilan ita obin.

⁹ Fiang ini Ubu nala roak ita wean tamata ovi rira vava'at ra rmalola nahu Kristus laran i nvoat na'a aa walwalur. Nlia ntali afa yai, na tka'a urun ne, na'a amar i veka nma, na Kristus veka nfatalik ita tali Ubu Ni ngrova i nvua inukun. ¹⁰ Na'ut i ita wol inadida lahir Ubu, na Ia notu ma dida vava'at ra lolin ewal ovu Ia, nahu Yanan Ni matmatan a. Ba nlia tali inyai, nahu Yanan a Ni vava'at a, na tka'a urun ne, Ia veka nfatalik ita tali Ubu Ni ngrova. ¹¹ Wol mane inyai watan! Na'uk Ubu notu ma inadida lolin tali dida Duila'a Yesus Kristus, tevek Ia notu roak ma Ubu ntorung ma dida vava'at ra lolin ewal ovu Ia.

Adam ovu Kristus rsialing ira

¹² Salasilan nma lanit ivavan ini nahu Adam i nangal Ubu. Adam nmata tevek ni salasilan, ba matmatan nana'a roak lanit ivavan a. Wean inyai, na tamata ra munuk veka rmata, tevek tamata ra munuk rotu salasilan. ¹³ Musa ni inukun ra wol rna'a obin, na'uk tamata ra rotu

roak salasilan. Na'uk Ubu wol nrekan salasilan avyai, tevek inukun avyai wol rna'a obin. ¹⁴ Velik ne wean inyai, na'uk tamata ra munuk rmata na'ut i Adam nva'at obin a, ti naran na'ut i Musa nva'at. Velik ne tamata ra wol rangal afa ovi Ubu nfalak wean Adam, na'uk rmata vali, tevek rotu salasilan.

Adam ula ia, beti Kristus. Afa i Adam notu yai, nkena munuk tamata ra. Kristus Ni afa i notu a, nkena munuk vali tamata ra. ¹⁵ Na'uk Ubu Ni rala lolin wol wean salasilan i Adam notu a, tevek Ubu Ni rala lolin a dawan lia salasilan yai. Adam nangal roak afa ovi Ubu nfalak ra, ba tali afa yai, na tamata ra munuk musti rmata. Na'uk Ubu Ni rala lolin a nlia munuk lahir afa yai. Ia nala lahir Ni rala lolin a verin tamata ra munuk nahu tamata isa; inyai Yesus Kristus. ¹⁶ Ubu Ni rala lolin verin ita dawan lia tamata isa ni salasilan a. Adam ni salasilan bi Ubu nukun tamata ra munuk. Na'uk Ubu nala Ni rala lolin verin ita, ovu nala ita weadida tamata ovi rira vava'at ra rmalola, velik ne totu salasilan rivun roak. ¹⁷ Kena ma tamata isa ni salasilan a nvua matmatan verin tamata ra munuk. Na'uk afa i Yesus notu lolin rahi afa yai! Tamata iki watan norang Yesus, na ni vava'at kakiwal ovu Ia, ovu vali nfareta ovu Ia. Ia veka nia afa ovi Ubu nala yai, tevek Ubu Ni rala lolin dawan urun i lahir; ovu nala roak ia wean tamata i ni vava'at nmalola na'a wahan ralan nahu Yesus Kristus. Ubu ralan nfalak ma ka'i notu watan wean inyai.

¹⁸ Ba ntali Adam ni salasilan a, bi Ubu nukun tamata ra munuk. Ba wean vali inyai na'a afa i Yesus Kristus notu a. Yesus not-orang lahir afa i Ubu nfalak a, boma tamata ra munuk

rira vava'at ra bisma rmalola ovu rira vava'at kakiwal. ¹⁹ Ba inyai wean watan tamata isa i nangal lahir afa ovi Ubu nfallak ra, notu ma tamata ra munuk rira salasilan. Wean vali Yesus, Ia not-orang afa ovi Ubu nfallak ra, notu ma tamata rivun rira vava'at ra veka rmalola na'a Ubu wahan ralan a.

²⁰ Ubu nfasuka inukun ra verin Musa, ba tamata rtafal ma rangal inukun avyai. Velik ne tamata rira salasilan ra rtafal ma rivun, na'uk Ubu Ni rala lolin a ntafal ma dawan lia salasilan ra. ²¹ Ba wean lan a, na salasilan nfareta tamata ra munuk ma musti rmata tevek rira salasilan ra. Na'uk fiang ini, Ubu nala Ni rala lolin a verin ita, ma nala ita wean tamata ovi rira vava'at ra rmalola, ovu vali nala vava'at kakiwal a nahu dida Duila'a Yesus Kristus.

6

Deka totu salasilan, na'uk totu a'uk afa ovi Ubu ralan a nfallak ra

¹ Terang a valing averi. Betane tamata boku rfikir ma rfallak ne, "Ubu nfaturu Ni rala lolin verin ita, ba tatafal ma totu salasilan, boma ntafal ewal Ni rala lolin yai verin ita." ² Tfallak wean inyai, na wol kena lahir! Ba bisma tfalak ne, ita wean i tmata roak ovu Kristus ma salasilan wol nfareta roak ita. Ba wean inbinimi na'a dida vava'at ra, na ba'i totu watan salasilan ra? ³ Terang a valing averi! Mia mkya'a roak ne, na'ut i rbaptis ita, na inyai neluk faneak ne, isa roak ita ovu Kristus Yesus. Inyai ihin a ne, isa vali ita ovu Ni matmatan a. ⁴ Na'ut i rbaptis ita, na dida vava'at mnanat a, wean i tmata roak

ma roving ita ovu Kristus na'a Ni matmatan a. Yaman nfava'at ewal roak Ia tali Ni matmatan a ovu Ni ngrebat i dawan ila'a. Notu wean inyai, boma dida vava'at ngorva'an a, naling ia tali dida vava'at mnanat a.

⁵ Dida vava'at isa roak ovu Kristus ma tovu vali Ia na'a Ni matmatan a. Ba wean inyai, na Ubu veka nala vava'at ngorva'an verin ita, wean lahir i nala roak verin Kristus na'ut i nfava'at ewal Ia. ⁶ Ita tka'a roak ne, lan a totu lalawatan salasilan ra. Dida vava'at i wean inyai wol nana'a roak na'ut i tmata ovu Kristus na'a aa walwalur, boma salasilan wol nfareta roak ita. Ba wean inyai, na salasilan wol nfareta roak ita na'a dida vava'at ra.* ⁷ Tevek wean i tamata isa nmata roak, na salasilan a wol nfareta roak ia. ⁸ Ba wean i tovu roak na'a Kristus Ni matmatan a, na torang urun ne, veka tva'at vali ovu Ia. ⁹ Ita tka'a ne, Kristus nva'at ewal roak tali matmatan, ba veka wol nmata roak. Matmatan ni ngrebat a wol nfaret-nala roak Ia. ¹⁰ Kristus nmata fasa watan, boma not-visal salasilan ni ngrebat a. Fiang ini Ia nva'at, nata ti wol ni wahan, boma notu watan afa ovi rfaloling Ubu ralan a. ¹¹ Ba mia musti minovak vali ne, isa roak mia ovu Kristus na'a Ni matmatan, ba salasilan wol nfareta roak mia. Minovak vali ne, bya'at boma myotu watan afa ovi rfaloling Ubu ralan a, tevek bira vava'at isa roak ovu Kristus Yesus.

* **6:6** 6:6 Na'ut i tmata ovu Kristus na'a aa walwalur ihin a ne, dida vava'at mnanat a nlia roak. Ba dida vava'at mnanat wean i nmata roak, na'uk tenadida ra wol rmata. Tafsiran boku rfalak ne, salasilan wol neluk roak tamata sansinir te budak na'a dida vava'at ngorva'an ini.

¹² Deka mtyorong ma salasilan a nfareta tenabira ovi veka rakvisal a, boma deka myorang lahir bira ininan sian ra. ¹³ Deka myala eabir-limabira ra, te afa ovi rna'a tenabira ra munuk ma salasilan nfareta mia, ma myotu afa ovi sian ra. Na'uk myala tenabira ra verin Ubu, tevek matmatan wol nfareta roak mia, ovu fiang ini bira vali vava'at ngorva'an. Myala tenabira ra munuk lahir verin Ubu, boma myotu watan afa ovi kena ra, ovu wean lahir Ubu ralan nfalak a. ¹⁴ Ba salasilan a wol nfareta roak mia, tevek wol msyoak roak verin Musa ni inukun ra. Na'uk bira vava'at ra rna'a watan Ubu Ni rala lolin i nfaturu roak verin mia.†

Ita musti tot-orang afa ovi kena ra, wean tamata sansinir not-orang afa ovi duan a nfalak ra

¹⁵ Ubu notu ma dida vava'at ra rmalola, tevek Ni rala lolin a. Ia wol notu wean inyai tevek tot-orang Musa ni inukun ra. Ba deka tfalak ne, "Ubu nala roak Ni rala lolin verin ita, ba totu watan salasilan!" ¹⁶ Mia mkya'a roak ne, wean i mtyorong ma myot-orang afa ovi tamata isa nfalak, na mia myeluk tamata sansinir verin tamata yai. Wean i ba'i myotu salasilan, na inyai nfaturu ne, salasilan nfareta roak mia, wean tamata isa nfareta ni tamata sansinir. Ba wean inyai, na veka myata kakiwal. Na'uk wean i myot-orang afa ovi Ubu nfalak ra, na mia veka myeluk tamata ovi rira vava'at ra rmalola. ¹⁷ Ita

† **6:14** 6:14 Ayat ini ihin a ne, Musa ni inukun ra wol rala vava'at kakiwal verin tamata ra, ba tfaklo'i a'uk dida vava'at verin Yesus, tevek Ubu nfaturu roak Ni rala lolin verin ita.

tfalak fara weninyai verin Ubu, tevek lan ana, mia myeluk tamata sansinir verin salasilan a. Na'uk fiang ini ralabira urun ma myot-orang afa kena ovi rair roak verin mia. ¹⁸ Ubu nfatalik roak mia tali salasilan, ba salasilan wol nfareta roak mia, ovu fiang ini myeluk roak tamata sansinir verin Ia, ma myot-orang afa ovi kena ra.

¹⁹ Ufalak wean inyai, tevek mia tamata watan mia, ma wol ka'i fyan-aran ma lolin afa ovi ufalak ra. Lan ana, mia myala munuk tenabira ra ovu bira fikiran ra, ma myeluk tamata sansinir verin bira ininan sian ra, ba mtyafal lalawatan ma myotu afa ovi sian ra. Fiang ini myala lahir tenabira ra ovu bira fikiran ra munuk, ma myeluk tamata sansinir verin Ubu, ma myot-orang watan afa ovi kena ra, boma Ubu nfamerat mia. ²⁰ Na'ut i myeluk tamata sansinir verin salasilan a, na wol mtyorong ma myot-orang afa ovi Ubu ralan nfalak ra. ²¹ Utubira aka tali afa ovi myotu na'ut lalan a? Afa avyai munuk rotu ma fiang i mya'it, ovu rvua matmatan.‡

²² Na'uk fiang ini, Ubu nfatalik roak mia tali salasilan, ba salasilan wol nfareta roak mia, ovu myeluk roak tamata sansinir verin Ia. Utubira, tevek myala munuk roak bira vava'at ra verin Ubu ma nfamerat mia, ba veka bira vava'at kakiwal. ²³ Tamata ovi rotu salasilan ra veka rira matmatan kakiwal. Na'uk Ubu nala vava'at kakiwal verin tamata ovi rira vava'at isa roak ovu dida Duila'a Kristus Yesus. Ia notu wean inyai wol ntali afa ovi totu ra, na'uk Ia ka'i nala watan.

‡ **6:21** 6:21 Matmatan na'a ayat ini ihin a ne, tamata ra rfaroa ira tali Ubu.

7

Inukun wol nkeak roak ita

¹ Terang a valing averi! Mia mkya'a roak ne, inukun nfareta tamata ra na'ut i tamata ra rva'at obin. Ufalak wean ini, tevek uka'a ne, mia fyan-aran roak inukun ra. ² Inukun isa nfalak ne, wean i vata isa nsifa ovu brana isa, na na'ut i brana nva'at obin, inukun nkeak vata yai ovu awan a. Na'uk wean i nmata, inukun yai wol nkeak roak ia ovu awan a. ³ Ba inukun yai nfalyawang ne, wean i vata yai awan a nva'at obin, na'uk nsifa ovu brana liak isa, na vata yai sala roak ia, wean lahir i vata yai ntuba ovu tamata i wol awan verin ia. Wean i vata yai awan a nmata roak, na inukun yai wol nkeak roak ia, ba wean i nsifa ewal, na ia wol sala ia, tevek wol ntuba ovu tamata i wol awan verin ia.

⁴ Terang a valing averi, mia weabira vali inyai. Musa ni inukun ra wol rfareta roak mia, tevek myovu vali ma myata ovu Kristus na'a aa walwalur. Ba bira vava'at isa roak ovu Kristus i Ubu nfava'at ewal roak Ia. Bira vava'at isa roak ovu Kristus, ba afa ovi myotu na'a bira vava'at ra, lolin ovu fyawan urun verin Ubu. ⁵ Lan ana, ita torang watan dida ininan sian ovi rotu ma inadida ma totu lalawatan salasilan. Na'ut inyai, na tsoak nulu Musa ni inukun ra ma dida ininan sian ra rtafal lalawatan, ba totu watan salasilan ma rvua matmatan a. ⁶ Na'uk fiang ini Musa ni inukun ra wol rkeak roak ita, tevek ita wead i tmata roak ma wol tot-orang inukun avyai. Ba fiang ini ita wol tsoak roak verin Musa ni inukun ra, na'uk tsoak verin Ubu ovu dida

vava'at ngorva'an i Ubu Ni Roh a nfaturu verin ita.

Musa ni inukun ra rfaturu dida salasilan ra

⁷ Ita veka tfalak afaka na'a Musa ni inukun ra? Inukun avyai wean lahir afa ovi sian ra? Wahal lahir! Inukun avyai lolin, tevek ntali inukun avyai, na uka'a ne, otu salasilan. Musa ni inukun nfalak ne, "Deka byo'itea afa ovi tamata liak rira."* Wean i wol nfalak wean inyai, na wean inba ma uka'a ne, afa yai kena te sala. ⁸ Na'uk ya'a tamata salasilan ya'a, bi ning ininan sian ntafal ma ala tamata rira metan ra, tevek Musa ni inukun ra rfalak teri ma deka inadida tamata rira metan ra. Wean i Musa ni inukun ra wol rna'a, na salasilan wol ni ngrebat ma nfareta ya'a. ⁹ Lalan a, na'a ning vava'at a, na wol ufanaran Musa ni inukun ra. Na'uk amar i ufanaran inukun avyai, na salasilan i nana'a ralang a ntafal ma inak ma otu salasilan.† ¹⁰ Wean inyai, na inovan ma matmatan kakiwal nkena ya'a. Ba inukun ovi Ubu nala ma tva'at, rotu ma umata, tevek otu salasilan. ¹¹ Salasilan ndavnala linga'an ma nlabir ya'a, tevek unarin ne, ala vava'at kakiwal tali inukun avyai. Na'uk velik aba, salasilan notu ma veka umata kakiwal.‡ ¹² Ba Musa ni inukun ra ovu afa ovi rfareta na'a inukun avyai rmerat, kena ovu rmalola, tevek rtali Ubu.

¹³ Wean inyai, na inukun lolin avyai rala matmatan verin ya'a? Velik aba, wahal lahir!

* **7:7** 7:7 Keluaran 20:17; Ulangan 5:21 † **7:9** 7:9 Tafsiran buku rfalak ne, Salasilan nva'at na'a ralang a. ‡ **7:11** 7:11 Tafsiran buku rfalak ne, Salasilan nfedan ya'a.

Ba tali inukun lolin avyai, na lyawan lahir ne, salasilan nana'a ralang a. Salasilan nweang ya'a, boma otu afa ovi sian ra, ma veka umata. Ba utorong ne, salasilan yai sian urun i lahir.

Angangal ovi rna'a tamata ralarira ra

¹⁴ Ita tka'a roak ne, Musa ni inukun ra lolin, tevek rtali Ubu Ni Roh a, na'uk ya'a ini tamata watan ya'a. Ba salasilan nfareta ya'a wean tamata i rkiwal ia ma neluk tamata sansinir. ¹⁵ Wol ufan-aran afa ovi otu ra. Ya'a wol otu afa lolin ovi ralang a nfalak ma otu ra, na'uk otu watan afa ovi wol inak lahir ma otu ra. ¹⁶ Ba wean i otu afa ovi ralang a nfalak ma deka otu ra, na utorong ne, Musa ni inukun ra lolin. ¹⁷ Ba otu afa ovi sian ra, velik ne ufena ma otu, na'uk salasilan i nana'a ralang a, nkiwal ya'a ma otu afa sian avyai.

¹⁸ Ya'a uka'a ne, tamata watan ya'a, ba wol afa lolin isa na'a ralang a. Na'a ralang a, na inak ma otu lolin a, na'uk wol ot-nala. ¹⁹ Ya'a inak ma otu afa ovi lolin ra, na'uk wol ot-nala afa ovi lolin ra. Ya'a wol inak ma otu afa ovi sian ra, na'uk otu watan afa ovi sian ra. ²⁰ Ba wean i otu afa ovi ralang a nfalak ma deka otu ra, na inyai nfaturu ne, ya'a wol otu afa avyai, na'uk salasilan i nfareta ralang a ka'i notu.

²¹ Ba afa avyai munuk ba'i rna'a ralang watan: inak ma otu afa ovi lolin ra, na'uk otu watan afa ovi sian ra. ²² Ya'a ralang lolin urun, tevek Ubu Ni inukun ra. ²³ Na'uk uka'a na'a tenang a ne, ngrebat liak nfareta vali ya'a. Ngrebat yai nangal inukun i utorong na'a ralang ila'a a. Ba afa yai notu mi ngrebat i nfareta ralang a ma

otu salasilan ra, ka'i nkeak ya'a. ²⁴ Wora ya'a, tevek ralang a nwa'uk urun! Iki veka nfatalik ya'a tali ralang i notu ma umata, nata ti wol ni wahan a? ²⁵ Ufadawang Ubu i nfatalik ya'a tali matmatan ni ngrebat a, nahu dida Duila'a Yesus Kristus. Ba tali ralang ila'a a, na usoak verin Ubu Ni inukun ra, na'uk tali ning fikiran wean tamata a, na usoak verin salasilan a.

8

Ubu Ni Roh nala ngrebat verin ita, ma na'a dida vava'at ra torang afa ovi ralan nfalak a

¹ Fiang ini Ubu wol nukun roak tamata ovi rira vava'at isa roak ovu Kristus Yesus, ² tevek Ubu Ni Roh nala vava'at ngorva'an verin ita nahu Kristus Yesus. Wean inyai bi, nfatalik ita tali matmatan ovu dida salasilan ra. Ba matmatan ovu salasilan wol rfareta roak ita. ³ Musa ni inukun ra wol rfatalik nala ita tali salasilan, ba salasilan a nfareta watan ita, tevek wol dida ngrebat ma tot-nala afa ovi rfadoku na'a Musa ni inukun ra. Na'uk afa ovi Musa ni inukun ra wol rot-nala, Ubu not-nala! Ia ka'i nsinir lahir Yanan a ma nma lanit ivavan ini, ma felan a wean tamata i ni salasilan a. Ubu Yanan nmata al ntevut tamata rira salasilan ra. Ni matmatan a nfaleka salasilan ovi rna'a tamata ralarira ra. ⁴ Ubu notu wean inyai, boma teluk tamata ovi rira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a, wean afa ovi rfadoku roak na'a Musa ni inukun ra. Ita wol tot-orang ininan sian ovi rtali tenadida ra, na'uk torang watan ininan i ntali Ubu Ni Roh.

⁵ Tamata ovi rira vava'at ra rorang watan ininan sian ovi rna'a tenarira ra, na ira rfikir

watan ininan sian avyai. Na'uk tamata ovi rira vava'at ra rot-orang ininan tali Ubu Ni Roh a, na ira rfikir watan ininan avyai. ⁶ Tamata i nfikir a'uk ininan sian ovi rna'a tenan a, na veka nmata kakiwal, na'uk wean i nfikir a'uk ininan ovi rtali Ubu Ni Roh a, na ia ni vava'at a malinan, ovu veka ni vava'at kakiwal. ⁷ Tamata i nfikir a'uk ininan sian ovi rna'a ralan a, na ia nangal roak Ubu. Tamata yai wol nsoak verin Ubu Ni inukun ra, ovu wol not-nala lahir inukun avyai. ⁸ Tamata ovi rfikir watan ininan sian ovi rna'a tenarira ra, na ira wol rfaloling nala Ubu ralan a.

⁹ Na'uk bira ininan sian ovi rna'a tenabira ra wol rfaret-nala mia. Wean i Ubu Ni Roh a nleal ralabira ra, na Ni Roh nfareta bira vava'at ra. Wean i Kristus Ni Roh a wol nleal ralabira ra, na Kristus wol Ni roak mia. ¹⁰ Na'uk wean i Kristus nana'a ralabira ra, na velik ne tenabira ra musti rmata tevek salasilan ra, Ubu Ni Roh a nala vava'at kakiwal verin mia, tevek notu roak ma bira vava'at ra rmalola na'a wahan ralan a. ¹¹ Ubu Ni Roh i nfava'at ewal roak Kristus tali matmatan yai nleal raladida ra. Ba velik ne tenadida ra veka rmata, na Ubu veka nfava'at ewal tenadida ra ovu Ni Roh i nleal raladida ra.

¹² Ba terang a valing averi, ita dida varvara ma torang Ubu, na'uk wol dida varvara ma tot-orang ininan sian ovi rna'a tenadida ra. ¹³ Wean i myorang watan bira ininan sian ovi rna'a tenabira ra, na veka myata. Na'uk wean i myorang Ubu Ni Roh a, na Ia nfangrebat mia, ma byatuk bira ininan sian ovi rna'a tenabira ra, ovu veka bira vava'at kakiwal.

¹⁴ Tamata ovi Ubu Ni Roh nban-ulu verin ira yai, Ubu yanan ira. ¹⁵ Ba Ubu Ni Roh i nala verin

mia yai wol notu ma myeluk tamata sansinir ma byobar, na'uk nsikat mia ma myeluk roak Ubu yanan ra. Ni Roh yai nleal lokat ita raladida ra, ma bisma tera Ubu ne, "Bapa, o Bapa!" ¹⁶ Ubu Ni Roh ka'i nkarya na'a raladida ra ma tfan-aran urun ne, Ubu yanan ita. ¹⁷ Ubu yanan ita, ba musti dida vali kalolin* ovi Ia ntorung roak verin yanan ra. Ubu veka nala kalolin avyai verin Kristus, ovu vali verin ita. Wean i tatuan susa wean Kristus ntuan a na'a lanit ivavan a, na veka tna'a vali ovu Ia na'a vanan i nfitik nyadat a.

Ubu veka nala vanan i nfitik nyadat a verin yanan ra

¹⁸ Terang a valing averi, ya'a orang urun ne, Ubu nalang ma dawan ita, ovu nala vava'at i lolin urun verin ita. Vava'at i Ubu nala yai dawan lia susa ovi tatuan fiang ini, ba bisma tfalak ne, dida susa ra ko'u watan.†

¹⁹ Afa ovi Ubu notu na'a lanit ovu lanit ivavan a munuk inar urun ma rnaban amar i Ubu veka nma ma nfaturu lahir yanan ra. ²⁰⁻²¹ Ubu nfadoku roak ne, Ia near nfasoba afa ovi rna'a lanit ovu lanit ivavan ini, munuk lahir ma wol ihir akataka. Ia notu wean inyai, tevek ralan a nfalak, wol mane norang ininan ovi rtali watan lanit ovu lanit ivavan a. Velik ne wean inyai, na'uk Ia nfadoku roak na'a ralan a ne, afa avyai munuk rnaban amar isa, ma Ia veka nfatalik afa ovi rna'a lanit ovu lanit ivavan a tali matmatan ni ngrebat a. Ia notu wean inyai, ba afa avyai

* **8:17** 8:17 Kalolin ihin a na'a vai Mala ne, berkat. † **8:18** 8:18 Tafsiran buku rfalak ne, Terang a valing averi, ya'a orang urun ne, Ubu vanan i nfitik nyadat veka nvotuk nana'a ita.

munuk ovu Ubu yanan ra veka rti rna'a vava'at i lolin urun ma matmatan ni ngrebat wol nfareta ira.‡

²² Ita tka'a ne, susa rivun ila'a rna'a lanit ovu lanit ivavan a. Bis tfalak ne, susa avyai rotu ma afa ovi rna'a lanit ovu lanit ivavan rvakar, tevek rfarnuang wawa'uk wean lahir i vata ra rfarnuang na'ut i mane rarali ira. ²³ Wol mane afa ovi rna'a lanit ovu lanit ivavan a watan rtuan susa, na'uk ita tatuan susa vali ma raladida rwa'uk. Ubu nala roak Ni Roh ma neluk afa i nala lan lalean verin ita. Na'uk ita tnanan watan amar i Ubu veka nfatalik ita tali dida salasilan ra ovu susa ra, ma nsikat ita ma teluk yanan ra, ovu nala tenadida ngorva'an ovi wol bisma rmata roak. ²⁴ Ubu nsikat roak ita tali dida salasilan ra, ma dida vava'at kakiwal, ovu tfaklo'i a'uk dida vava'at verin Ia, ma tnanan Ni tnorung ovi mane nala verin ita. Wean i tatuan roak tnorung avyai, na veka wol tfaklo'i roak dida vava'at ra ma al tnanan afa avyai. Tamata ra wol rfaklo'i rira vava'at ra ma al rnanan afa ovi rtuan roak a. ²⁵ Na'uk wean i tfaklo'i dida vava'at ra ma al tnanan tnorung ovi wol tatuan lahir obin, na ita veka tatahang nal raladida ra ma al tnanan afa avyai.

Wean i taflurut, na Ubu Ni Roh nlobang ita

²⁶ Ubu Ni Roh a nlobang vali ita na'a afa lolin ovi tnanan ma nala verin ita, ovu na'a afa ovi wol tot-nala lahir. Ubu Ni Roh nlobang ita, tevek ita wol tka'a ne, musti taflurut na'a afaka. Na'uk

‡ **8:20-21** 8:20-21 Vava'at lolin nfaturu ne, matmatan ni ngrebat wol nkeak roak afa ovi Ubu notu ra na'a lanit ovu lanit ivavan a.

Ni Roh a ka'i naflurut ma al nlobang ita. Afa ovi Ubu Ni Roh nera yai bilaman urun, ma wol bisma tfalak nala ovu dida vaivatul ra. ²⁷ Ubu nka'a munuk afa ovi rna'a tamata ralarira ra, ovu nka'a vali afa i Ni Roh nfalak ovu nfkir ra. Ba Ubu Ni Roh naflurut wean lahir i ralan a nfalak a ma al nlobang Ni tamata ovi rorang Ia.

Tatuan sian te lolin, na Ubu nasusan afakataka munuk ma na'a dida lolin

²⁸ Fiang ini tka'a roak ne, Ubu nasusan afakataka munuk, boma nala Ni lolin verin tamata ovi rlobang urun Ia. Ubu notu wean inyai, ma wean lahir i ralan a nfalak roak verin tamata ovi nera roak ira ma reluk yanan ra. ²⁹ Tamata ovi Ubu nfili lan roak ira ma reluk Ni tamata ra, Ia nfadoku roak tali lalan ma tamata avyai felarira ra rtafal ma wean Yanan a. Ia notu wean inyai, boma Yanan i Yesus Kristus neluk iya'an lalean verin teran a valin tamata ovi rorang Ia. ³⁰ Ba Ubu nfili tamata ovi ralan a nfalak roak ma nera lan ira ma reluk yanan ra. Ubu nala linga'an verin tamata avyai ma rira vava'at ra rmalola. Nata Ia veka nalang vali ira ovu notu ma rira vava'at ra lolin urun na'a vanan i nfitik nyadat a.

Ubu nfaturu Ni silobang i dawan urun a verin ita nahu Yesus Kristus

³¹ Ita veka tfalak afaka na'a afa avyai munuk? Wean i Ubu nlotar ita, na iki veka bisma nangal ita? ³² Ubu wol nfalak teri ma Yanan a deka ntuan sian a, na'uk Ia ntorung ma nala Yanan a ma tamata ra rfedan Ia. Ba Ia nala roak Yanan verin ita ovu tka'a ne, veka nala vali afakataka

munuk verin ita. ³³ Iki bisma nfasala tamata ovi Ubu nfili roak ira? Wol tamata, tevek Ubu nfadoku roak ne, ita weadida roak tamata ovi rira vava'at ra rmalola. ³⁴ Iki bisma nukun ita? Wol tamata, tevek Kristus Yesus nmata ma al nakvanak ita. Na'uk nlia tali inyai, na Ia nva'at ewal tali matmatan. Ia ndoku wan i tamata ra ba'i ralang urun na'a Ubu Ni lahir mela a, ma nlotar ita. [§] ³⁵ Wol tamata isa vali nangal nala Kristus Ni silobang a verin ita. Velik ne tatuan susa dawan, tamata ra rwi-rwa ita, lafar dawan kena ita, dida kadaravit wol naran ma tung a teluk ita, rworuk-rwak te rfedan ita, na afa avyai munuk wol rangal nala Kristus Ni silobang a verin ita. ^{*} ³⁶ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Lokat amar, na tamata ra rdava mane rfedan watan ami, tevek mami inorang a verin Oa.

Tamata rotu sian ami wean afwatan ovi mane rfedan ira." [†]

³⁷ Na'uk velik ne tatuan susa avyai munuk, na susa avyai wol rfalek-nala ita, na'uk utudida lahir, tevek Yesus Kristus nlobang ita. [‡] ³⁸⁻³⁹ Ya'a orang urun ne, wol afa isa vali bis notu teri ma Ubu wol nlobang roak ita, velik ne tmata te tva'at. Ubu Ni sansinir ra tali lanit ratan, te fareta ra te nait sian ra wol rotu teri nala vali Ubu Ni silobang a verin ita. Afa ovi rvotuk amar

§ 8:34 8:34 Tafsiran boku rfalak ne, Yesus ndoku vali Ubu Ni lahir mela ma naflurut verin ita. ^{*} **8:35** 8:35 Susa dawan ihin a ne, susa ovi tamata rotu verin ita ovu susa afaka watan. Tafsiran boku rfalak vali ne, velik ne rfedan ita ovu nahin blawat, na wol nangal nala Kristus Ni silobang a. [†] **8:36** 8:36 Mazmur 44:23 [‡] **8:37** 8:37 Mazmur 118:6

ini, te amar ovi veka rma a, afa ovi rira ngrebat na'a lanit ratan, te ovi rna'a letvava, te afa liak ovi Ubu notu ra munuk, wol rira ngrebat ma rotu teri nala Ubu Ni silobang i nfaturu verin ita, nahu dida Duila'a Kristus Yesus.

9

Paulus ralan a lalau tevek tamata Yahudi rafena ma rorang Yesus

¹ Terang a valing averi, afa ovi veka ufalak ini kena, ovu wol usiklabir, tevek Kristus Ni roak ya'a. Ubu Ni Roh a nfangrebat ovu nfalyawang na'a ralang ila'a ne, afa ovi ufalak ini, kena. ² Ralang a lalau urun i lahir, ovu ufarnuang lalawatan susa i dawan urun a na'a ralang a, ³ verin terang a valing tamata Yahudi ra, tevek wol rorang Kristus. Ya'a utorung ma Ubu near nfasoba ya'a, ovu nfaroa ya'a tali Kristus, boma nlobang ira ma rorang Kristus. ⁴ Ira tamata Israel ira. Ubu nfili roak ira, ma nala ira ma reluk yanan ra, ovu nfaturu lahir Ni ngrebat verin ira. Ia notu tnorung ra verin ira, ovu nala Musa ni inukun ra verin ira. Ubu nfaturu vali verin ira ne, wean inba ma raraning Ia ovu nala roak Ni tnorung ra verin ira.* ⁵ Ira ini, uburir-nusirira verin Abraham, Ishak ovu Yakub. Na'ut i Kristus neluk tamata, na Ia ubun-nusin vali ira. Kristus Ubu Ia, ovu Ni dawan nlia munuk afakataka, ba musti tfadawang Ia, nata ti wol ni wahan. Kena urun!

* **9:4** 9:4 Tafsiran boku rfalak ne, Ubu nfaturu vanan nfitik nyadat a verin ira.

Ubu wol nfili Abraham ubun-nusin ra munuk ma nala Ni kalolin ra verin ira

⁶ Ya'a wol ufalak ne, Ubu wol nfakena Ni tnorung a verin ira. Na'uk tali tamata Israel uburir-nusirira ra munuk, na boku wol Israel mnga'un ira.[†] ⁷ Abraham ubun-nusin ra wean vali inyai. Tali Abraham ubun-nusin ra munuk,

na boku Ubu wol nrekan ne, Abraham ubun-nusin ira. Ubu nfalak verin Abraham ne, "Ishak ubun-nusin ra watan veka reluk ubun-nusim wean Ning tnorung a, na'uk liak ra wahal."[‡]

⁸ Inyai ihin a ne, kasiko'u ovi rarali ira tevek Ubu Ni tnorung a, na Ubu yanan ira. Ba wol mane munuk lahir kasiko'u ovi rtali Abraham ubun-nusin ra, Ubu yanan ira. ⁹ Ubu notu tnorung verin Abraham, ma nfalak ne, "Na'ut amar i ufadoku roak ma veka ewal Ya'a, na Sara nráli roak ia, ma yanan a brana."§

¹⁰ Wean vali inyai na'ut i Ribka nlewan yanan brana irua tali Ishak. Ita tamata Yahudi ra ubud-nusid vali Ishak. ¹¹⁻¹² Na'ut i Ribka mane nráli kasiko'u dekut avyai, na Ubu nfalak verin ia ne, "Yanam iwarin a veka nfareta yanam iya'an a."

Na'ut i nangrihi wean inyai, na kasiko'u avyai wol rotu afa ovi sian te lolin obin. Ubu nfalyawang lan roak ne, Ia nfili roak kasiko'u i mane naflahar ia. Notu wean inyai, boma ita munuk tka'a ne, wean i nfili tamata ra ma naflahar ira, na wol naflahar ira tevek afa ovi rotu ra. Ia nfili ira, tevek ka'i nfadoku wean inyai

[†] **9:6** 9:6 Tamata Yahudi ra munuk uburir-nusirira verin Yakub. Yakub naran liak ne, Israel. Kejadian 32:28: Wean inyai, na tamata Yahudi rfanara ira vali ne, tamata Israel. [‡] **9:7** 9:7 Kejadian 21:12 [§] **9:9** 9:9 Kejadian 18:10

na'a ralan a. ¹³ Wean lahir i Ubu nfallak roak na'a Surat Ralan ne,

“Ya'a ufili roak Yakub, na'uk wol ufili Esau.”*

¹⁴ Ba wean inyai, na ita veka tfalak afaka? Na'ut i Ubu nfili tamata, na Ia wol notu afa ovi rmalola ra? Afa yai wol kena lahir!

¹⁵ Mingnanang! Ubu nfallak roak verin Musa ne, “Wean i mane ulobang tamata isa, na veka ulobang lahir ia.

Wean i mane ufaturu Ning rala lolin verin tamata isa, na veka ufaturu lahir Ning rala lolin a verin tamata yai.”†

¹⁶ Ba Ubu wol nfili tamata ra tali rira ininan ra te tali afa ovi rotu ra, na'uk ntali watan Ni rala lolin a verin tamata ra. ¹⁷ Afa ovi Ubu nfallak verin raja Firaun rtulis roak na'a Surat Ralan ne, “Ya'a otu ma mna'a raja, boma ufaturu Ning ngrebat a verin tamata ra munuk. Tali afa yai vali, na otu ma tamata ra munuk na'a lanit ivavan ini rka'a narang a ma ralang Ya'a.”‡ ¹⁸ Ba wean i Ubu inan ma nfaturu Ni silobang a verin tamata isa, na Ia veka nfaturu lahir Ni silobang verin tamata yai. Wean i Ubu inan ma notu ma tamata isa ralan nangrebat watan ma wol nafrenar, na Ia veka notu ma tamata yai ralan a nangrebat ma wol nafrenar.

Ubu nukun tamata boku, na'uk nfaturu Ni silobang a verin boku vali

¹⁹ Fiang ini, mia veka myorat ya'a ne, “Wean inyai, na notu afakinimi Ubu nfasala watan

* **9:13** 9:13 Tafsiran boku rfallak ne, Ubu wol inan lahir Esau.

† **9:15** 9:15 Keluaran 33:19 ‡ **9:17** 9:17 Keluaran 9:16

tamata ra obin, tevek rira salasilan ra? Tamata iki vali nangal nala afa ovi Ubu ralan a nfalak ma notu ra?" ²⁰ Terang a valing averi, deka fyalak wean inyai! Iki mia ma fyikir ne, myangal nala Ubu? Mia tamata watan mia. Wol inovan ma suran i rotu tali bal, norat tamata i notu a ne, "Notu afakinimi motu ya'a wean ini?" ²¹ Velik aba, tamata i notu suran yai bisma notu afaka watan tali bal a, wean i ralan a nfalak. Tali bal yai watan, na ia bisma notu suran irua, ma isa verin afa ovi fyawan a, na isa vali ma ba'i tpake watan lokat amar.

²² Wean vali inyai na'a afa ovi Ubu notu ra, inovan ma not-orang watan afa ovi ralan nfalak ma notu verin tamata ra. Velik aba, ntorung ma nfaturu Ni ngrova i nvua matmatan a verin tamata ovi rotu salasilan, ovu mane nfaturu Ni ngrebat a, tevek inovan ma nukun ira. Na'uk Ubu ntahang ralan obin, ma wol nukun lahir tamata ovi musti nukun ira tevek rotu ma nangrova urun. ²³ Ia notu wean inyai verin ita, boma nfaturu ne, Ni dawan a nrahi lia munuk, ovu nfaturu vali ne, Ni silobang a verin ita. Ralan nfalak roak tali lalan ma nfili ita ma dida afa lolin yai na'a lanit ratan. ²⁴ Ubu nera roak ita ma teluk Ni tamata ra. Ia wol mane nera watan tamata ovi rtali Yahudi ra, na'uk nera vali tamata ovi wol Yahudi ra.

Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, Ubu nfili tamata ovi wol Yahudi ra, ma reluk yanan ra

²⁵ Ubu nfalak vali roak verin nabi Hosea na'a kitab i ntulis ne,

“Wean i ungrihi verin tamata ovi wol rna'a
Ning sidovung tamata inorang ra, na veka
ufalak ne,

‘Ning tamata inorang verin mia.’

Wean i ungrihi verin tamata ovi wol ufaturu
Ning silobang a verin ira, na veka ufalak
ne,

‘Ulobang urun mia.’ ”§

²⁶ Rtulis vali vaivatul ini ne,

“Lan a, Ubu nfalak verin tamata ra ne,

‘Ya'a wol Ning tamata inorang verin mia.’

Na'uk na'a amar isa, na veka nfalak verin ira ne,

‘Ya'a ini Ubu i ala vava'at a, ovu yanak mia.’

„*“

²⁷ Nabi Yesaya vain dawan ma nfalak na'a
tamata Israel ra ne, “Velik ne tamata Israel rivun
ila'a ira ma wean ngur na'a tahat nelan a, na'uk
Ubu veka nsikat boku watan tali rira salasilan ra
ma rira vava'at kakiwal. ²⁸ Tevek Duila'a veka
nfaleka lahir inukun i kena, ovu veka nukun nala
munuk lanit ivavan ini.”† ²⁹ Nabi Yesaya nfalak
vali roak ne,

“Wean i Ubu i Ni ngrebat a nlia munuk
afakataka, wol nfadoku ita tamata Yahudi
boku ma totu duad-yanad,

na ita tamwear roak wean kota Sodom ovu
Gomora.”‡

Tamata Yahudi rafena ma rorang Yesus Kristus

³⁰ Ba wean inyai, na ita veka tfalak afaka
na'a vaivatul ovi beti ufamalik yai? Tamata ovi
wol Yahudi ira wol rkiwal ma rdava roak ma

§ 9:25 9:25 Hosea 2:22 * 9:26 9:26 Hosea 1:10 † 9:28 9:28
Yesaya 10:22-23 ‡ 9:29 9:29 Yesaya 1:9

rira vava'at ra rmalola, na'uk boku tali ira rira roak vava'at yai. Ubu notu ma rira vava'at ra rmalola, tevek rorang Yesus Kristus. ³¹ Tamata Israel ra wol wearira inyai. Ira rkiwal ma rdava lalawatan inukun i bis notu ma rira vava'at ra rmalola, na'uk wol rdav-nala vava'at yai. ³² Notu afakinimi ira wol rdav-nala vava'at yai? Ira wol rdav-nala, tevek wol rorang Ubu. Ira ka'i rdava watan ovu rira ngrebat ra ma rot-orang Musa ni inukun ra. Ba rasvotun na'a Vatu i ba'i notu ma tamata ra rleka a. § ³³ Rtulis roak Vatu yai na'a Surat Ralan ne,

“Ubu nfalak ma msyi'ik ma lolin afa ini:

‘Na'a Sion,* ufadoku roak Vatu isa.

Vatu yai veka notu ma tamata rasvotun,

ovu veka notu ma tamata ra rleka.

Na'uk tamata ovi rorang Ia, na Ia veka not-nala

afa ovi nfadoku roak na'a Ni tnorung a ma

nala verin ira,

ma ralarira ra wol lalau.’ ”†

10

¹ Terang a valing tamata inorang averi! Ya'a inak urun ovu uflurut verin Ubu ma nsikat tamata Israel ra tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. ² Ya'a bisma ufalak ne, ira inar urun ma rka'a Ubu, na'uk wol rfan-aran linga'an

§ **9:32** 9:32 Vatu i ba'i notu ma tamata rleka nfaturu Yesus Kristus. Tamata Yahudi rafena ma rorang Ia, ma ira wean rleka te rasvotun na'a vatu yai ma wol rira vava'at i nmalola, velik ne iva'ur ma rot-orang Musa ni inukun ra. * **9:33** 9:33 Na'a vai Yunani, na anak puteri Sion ihin a ne, tamata ovi rna'a Sion.

Tamata ra rfanara kota Yerusalem ne, kota Sion. Bwas vali na'a Zakharia 9:9 † **9:33** 9:33 Yesaya 28:16, Yesaya 8:14, 1 Petrus 2:6-8

i kena ma rka'a Ia. ³ Ira wol rfan-aran i wean inba ma Ubu notu ma tamata rira vava'at ra rmalola. Ba ira ka'i rdava watan linga'an ma rira vava'at ra rmalola. Ira wol rorang linga'an i Ubu notu ma tamata rira vava'at ra rmalola. ⁴ Kristus nma ma nfakena Musa ni inukun ra. Ba tamata iki watan norang Kristus, na ni vava'at a nmalola.

Ubu Ni ngrebat ma nsikat tamata ra tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal

⁵ Musa ntulis roak na'a tamata i ni vava'at nmalola, tevek not-orang ni inukun a ma nfalak ne, "Tamata ra veka rva'at, tevek rot-orang afa ovi rtulis roak na'a inukun yai."* ⁶ Na'uk Musa ntulis vaivatul liak ovi rfalak ne, tamata ra bisma rira vava'at ra rmalola, tevek rira inorang verin Ubu. Vaivatul avyai ngoarira wean ini, "Deka ka'i myorat na'a ralabira a ne, 'Iki veka nrata lanit ratan?' " Ihin a ne, nera verin Kristus ma nsuta lanit ivavan ini. ⁷ Deka myorat vali na'a ralabira ra ne, " 'Iki veka nsuta tivat matmatan i bilaman urun a?' " Ihin a ne, nfalak verin Kristus ma ndata ewal lanit ivavan a.† ⁸ Na'uk rtulis na'a Surat Ralan ne,

"Ubu Ni vaivatul ra sarseri ovu mia.

Mia fyalak vali Ubu Ni vaivatul avyai ovu sumarbira ra, ovu mtyorong vali roak na'a ralabira ra."‡

* **10:5** 10:5 Imamat 18:5 † **10:7** 10:7 Kristus nsuta roak lanit ivavan ma nmata roak, ovu nva'at ewal tali matmatan. Ba deka tfikir ne, musti tarata lanit ratan te tsuta tivat matmatan i bilaman urun a, ma tdav-nala vava'at kakiwal. ‡ **10:8** 10:8 Ulangan 30:12-14.

Vaivatul avyai, inyai Ubu Ni Ivar i amfamalik a ma tamata ra rorang Ia. ⁹ Ba wean i mtyorong ma fyalak na'a tamata waharira ralan ra ne, "Yesus Duila'a Ia," ovu myorang na'a ralabira ra ne, Ubu nfava'at ewal roak Ia tali matmatan, na Ubu veka nsikat mia tali bira salasilan ra, ma bira vava'at kakiwal. ¹⁰ Tevek ita torang ovu raladida ra, bi Ubu notu ma dida vava'at ra rmalola, ovu tatorung vali Ia ovu sumardida ra, bi Ubu nsikat ita tali dida salasilan ra, ma dida vava'at kakiwal. ¹¹ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Tamata iki watan wean i norang Ubu, na Ia veka not-nala afa ovi ntorung ma nala verin ia, ma ralan a wol lalau."§ ¹² Ba ita tamata Yahudi ra ovu tamata ovi wol Yahudi ra weadida isa watan. Tevek Ubu ikisa watan, ma Ia neluk Duila'a verin tamata ra munuk. Ia naflahar ma dawan Ni tamata ovi rera lablobang tali Ia. ¹³ Na'a Surat Ralan rtulis ne, "Tamata iki watan, wean i nera lablobang tali Duila'a, na Ia veka nsikat ia tali ni salasilan ra, ma ni vava'at kakiwal."*

¹⁴ Na'uk wean inba ma tamata ra rera lablobang verin Duila'a, wean i wol rorang Ia? Kena ma tamata wol rorang Ia, wean i wol rarenar Ni Ivar Lolin obin. Kena vali ma wol tamata rarenar Ni Ivar Lolin yai, wean i tamata ra wol rfamalik. ¹⁵ Tamata iki bisma nfamalik Ni Ivar Lolin yai, wean i Ubu wol nsinir ia? Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Lolin urun i lahir, wean i tamata ra rma ma rfamalik Ubu Ni Ivar Lolin!"†

§ **10:11** 10:11 Yesaya 28:16 * **10:13** 10:13 Yoel 2:32 † **10:15** 10:15 Yesaya 52:7

16 Na'uk wol mane tamata ra munuk rorang Ubu Ni Ivar Lolin yai na'a ralarira ra. Yesaya ka'i nfalak na'a Surat Ralan ne, “Duila'a, labir mane wol tamata rorang Ivar i amfamalik ini.”

17 Ba tamata ra musti rarenar Ivar yai, beti bisma rorang. Wean i tamata boku ti rfamalik Kristus Ni Ivar a, beti bisma rarenar.

18 Na'uk mane orat mia ne, tamata Israel ra wol rarenar Ivar yai obin? Velik aba rarenar roak, tevek rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Tamata ovi rfamalik Ivar yai, vairira ra ti rsortu munuk roak lanit ivavan ini, ovu rira vaivatul ra rti rsortu roak lanit ivavan a.”‡

19 Ba orat mia ne, tamata Israel ra rfan-aran roak Ivar yai? Kena urun! Ira rfan-aran, tevek lan ana, Musa nfamalik Ubu Ni vaivatul ra, ma nfalak ne,

“Ya'a veka otu ma mia tamata Yahudi ra, ralabira sian tamata ovi wol Yahudi ra, ovu veka otu ma mingrova, tevek uflahar tamata ovi wol Yahudi ra, ovu fyikir ne, ira rboda urun.”§

20 Yesaya nabrahi vali ma ntulis afa ovi Ubu nfalak ne,

“Tamata ovi wol rdava Ya'a, rtuan roak Ya'a, ovu ufavotuk roak tenang a verin tamata ovi wol rorat Ya'a.”*

21 Na'uk na'a tamata Israel ra, na Ubu nfalak ne, “Lokat amar, na ulauk limang ma era bangsa

‡ **10:18** 10:18 Mazmur 19:4 § **10:19** 10:19 Ulangan 32:21

* **10:20** 10:20 Yesaya 65:1

i wol not-orang afa ovi ufalak ra, ovu nangal afa ovi ufalak ra.”†

11

Tamata Israel rivun rafena ma rorang Ubu, na'uk Ia nfili tamata boku tali ira ma rorang Ia

¹ Terang a valing averi, orat mia ne, “Ubu nala'ing roak Ni tamata Israel ra?” Wahal lahir! Ya'a tamata Israel ya'a, ovu ubung-nusing Abraham, ovu vali utali arun dawan Benyamin.

² Ubu wol nala'ing Ni tamata ovi nfili lan roak ira. Mia mkya'a afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan na'a Elia. Ia nafngamu'ur ma nfalak verin Ubu na'a tamata Israel ra ne, ³ “Duila'a, tamata ra rfedan roak Mu nabi ra, ovu vali rot-visal roak wan ovi rfadoku rira afwatan ovi rasnuri verin Oa. Aksa ya'a watan na'a ini ovu rkiwal mane rfedan ya'a vali!”*

⁴ Na'uk Ubu nfalak verin Elia ne, “Ya'a ufadoku aling roak Ning tamata rivun ifitu. Ira wol rsangatur ma raraning walut i rfanara ia ne, Baal.”† ⁵ Fiang ini wean vali inyai, tevek tamata Israel teran ifira watan rorang Ubu. Ia nfili ira, tevek Ni rala lolin a,‡ ⁶ wol mane nfili ira ntali rira afa ovi rotu ra. Wean i Ia nfili tamata avyai tali afa ovi rotu ra, na inyai wol nfaturu Ni rala lolin mnga'un a.

⁷ Ba ufalak wean ini: Lyawan roak ne, tamata Israel rdava linga'an ma rira vava'at ra rmalola

† **10:21** 10:21 Yesaya 65:2 * **11:3** 11:3 1 Raja-Raja 19:10, 14

† **11:4** 11:4 1 Raja-Raja 19:18 ‡ **11:5** 11:5 Ayat ini ihin a ne, tamata Israel ra etal dawan wol rorang Yesus, na'uk boku rorang Ia, wean rasul Paulus.

na'a Ubu wahan ralan a, na'uk wol rdav-nala linga'an yai. Tamata boku tali tamata Israel ra, Ubu nfili roak ira ma rtuan linga'an yai. Na'uk tamata Israel liak ra, Ubu notu ma ralarira ra rangrebat urun ma wol rorang Ia. ⁸ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Ubu notu ma rira fikiran ra rasmotak, ma wol rfikir aran linga'an i kena yai.

Ti naran amar ini, na ira wol bisma rsi'ik afa yai ovu matarira ra, ovu wol bisma rarenar ovu arurira ra.”[§]

⁹ Raja Daud nfalak ne,

“Uflurut ma fara afa ovi inar ma rotu na'a rira snoba ra reluk voar ma ka'i nala ira, ovu fara rleka ma rotu afa ovi sian ra, ma Oa mot-visal ira.

¹⁰ Fara Ubu motu ma matarira ra lavlova, boma deka rsirea, ovu vali motu ma tetarira ra ratbukar lalawatan, tevek rvara susa ovi aleman urun a.”*

Tamata Yahudi rivun wol rorang Ubu Ni Ivar Lolin, na'uk tamata liak rira vava'at kakiwal, tevek rorang Ia

¹¹ Ufalak verin mia ne, velik ne tamata Yahudi rasvotun ma rleka tevek wol rorang Kristus, na wol mane rleka ma wol rbatar nala lahir. Na'uk tali rira laklekan yai, bi Ubu nsikat tamata ovi wol Yahudi ra tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. Notu wean inyai, ma tamata Yahudi ra rsi'ik ne, Ubu naflahar tamata ovi wol Yahudi ra ma inar urun ma rira vali kalolin yai.

§ **11:8** 11:8 Ulangan 29:4, Yesaya 29:10 * **11:10** 11:10 Mazmur 69:23-24

¹² Tamata Yahudi ra rira salasilan ovu rafena ma rot-orang afa ovi Ubu nala nahu Kristus. Ba afa yai notu ma Ubu naflahar urun tamata ovi wol Yahudi ra na'a lanit ivavan a. Wean i naran roak amar i tamata Yahudi ra rahil ma rira vava'at ra rmalola, na Ia veka ntafal ma naflahar ila'a tamata ra na'a lanit ivavan a.

¹³ Fiang ini mane ufalak afa boku verin mia, tamata ovi wol Yahudi ra, tevek eluk rasul verin mia. Ukarya urun, tevek ufikir ne, karya ini lolin urun. ¹⁴ Otu wean inyai, na snain ot-nala ma ning tamata Yahudi ra inar urun kalolin ovi mia, tamata ovi wol Yahudi ra bira roak, tevek Ubu notu ma bira vava'at ra rmalola. Inak ma tamata Yahudi rsi'ik kalolin i myala roak yai, boma boku tali ira inar ma rorang vali Duila'a Yesus, wean lahir mia. Wean i rorang Ia, na Ubu veka nsikat ira tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. ¹⁵ Ubu nafena ma nala tamata Yahudi ra ma reluk Ni tamata inorang ra, ba notu ma tamata ra munuk na'a lanit ivavan ini rira vava'at ra bisma lolin ewal ovu Ia. Na'uk wean i Ubu nal-ewal tamata Yahudi ra ma reluk Ni tamata inorang, na inyai wean watan i rfava'at ewal tamata matmatan ra. Ba tali afa yai, na tamata ra munuk na'a lanit ivavan veka rala kalolin i dawan urun tali Ubu.

¹⁶ Ubu Ni munuk Abraham, Ishak ovu Yakub. Ba Ubu Ni vali uburir-nusirira ra. Wean watan afamtahan ovi tala lan roak verin Ubu. Wean i tamata isa nala ni afamtahan i notu lan lalean a verin Ubu, na inyai nfaturu ne, afamtahan ovi rban-muri ra rala vali roak verin Ia. Bis vali ma tanovak na'a tamata Yahudi ra ne, ira wearira aa zaitun isa. Wean i Ubu Ni roak aa yai ni wa'ar

ra, na Ni vali aa sanan ra munuk.†

¹⁷ Tamata Yahudi ra wearira aa zaitun ni sanan ra. Tamata ra ba'i rwanar aa zaitun yai. Mia tamata ovi wol Yahudi ra, weabira aa zaitun liak ni sanan ra. Tamata ra wol rwanar aa zaitun yai. Tali aa i tamata ra rwanar ia, na retal roak sanan boku. Na'a aa sanan ovi retal roak yai warira ra, na rtomak aa sanan tali aa i tamata ra wol rwanar. Ba mia tamata ovi wol Yahudi ra, weabira aa sanan ovi beti rtomak yai. Rotu wean inyai, boma mia vali bira munuk afa lolin ovi Ubu ntorung ma nala verin tamata Yahudi ra.‡

¹⁸ Deka fyakaratat tenabira ra, tevek Ubu ntomak watan mia ma nala'ing roak tamata Yahudi ra wean aa sanan ovi retal roak ira. Mingnanang ne, mia weabira aa sanan ovi rtomak watan, ba wol myot-nala ma aa yai ni wa'ar a rangrebat, na'uk aa yai ni wa'ar a notu ma mingrebat.

¹⁹ Snain a mia veka fyalak ne, “Kena, ma Ubu nala'ing tamata Yahudi ra, wean aa zaitun ni sanan ovi retal roak a, boma nala ami wean aa sanan liak ovi rtomak na'a aa zaitun yai. Inyai nfaturu ne, ami weamami aa sanan i rtomak na'a aa zaitun yai.” ²⁰ Inyai kena urun. Ubu nala'ing ira, tevek wol rorang Kristus, ovu nala mia ma mnya'a warira ra, tevek bira inorang a. Ba deka fyakaratat tenabira ra, na'uk msi'ik wabira ma lolin, boma deka mifla talik bira inorang a, ma wol myorang roak Ubu. ²¹ Ba wean i Ubu wol nlobang tamata Yahudi ovi wol rorang Ia, ma

† **11:16** 11:16 Tafsiran boku rfalak ne, afamtahan ovi rala lan lalan verin Ubu yai, roti. Msi'ik Bilangan 15:19-20 ‡ **11:17** 11:17 Rtomak aa sanan na vai Mala nfalak ne, cangkok.

nala'ing ira wean aa zaitun ni sanan ovi retal roak ira, na Ia veka wol nlobang vali mia, wean i wol myorang Ia.

²² Ba wean inyai, na minovak ma lolin na'a Ubu Ni silobang a, ovu Ni ngrova ma nukun tamata ra. Ia nfaturu Ni ngrova a verin tamata ovi wol rorang Ia, na'uk nfaturu Ni silobang a verin mia, wean i myorang lalawatan Ia ma mingnanang Ni silobang a. Na'uk wean i wol mingnanang Ni silobang a, na Ia veka nala'ing vali mia, wean aa zaitun ni sanan ovi retal roak ira. ²³ Na'uk wean i tamata Yahudi ra rahil ma rorang ewal Ubu, na Ia veka nal-ewal ira wean aa zaitun ni sanan ovi retal roak ira, ma rtomak ewal na'a warira ra. Ubu bisma notu wean inyai, tevek Ni ngrebat a. ²⁴ Mia tamata ovi wol Yahudi ra weabira aa zaitun liak sanan ra. Mia wol mtyali aa zaitun ovi tamata ra rwanar, na'uk rtomak roak mia na'a aa zaitun yai. Ba wean i Ubu notu wean inyai verin mia, tevek bira inorang a, na Ia veka notu ma nlia tali inyai verin tamata Yahudi ra. Ia veka nal-ewal ira ma ti rna'a warira ra, wean i rorang ewal Ia. Afa yai wean lahir aa zaitun ovi tamata ra rwanar, ni sanan ovi retal roak ira, rala ma rtomak ewal na'a warira ra.

Ubu nfaturu Ni rala lolin a verin tamata ra munuk

²⁵ Terang a valing averi! Era ma deka fyikir ne, mkya'a munuk afakataka, tevek inak ma mkya'a afa fanfonak i Ubu ralan a nfalak ini. Tamata Israel boku ralarira rangrebat ma rafena rorang Ubu. Afa ini veka nbana, nata ti naran amar i Ubu nfadoku roak. Ia notu ma tamata ovi

wol Yahudi, na'uk nfili roak ira ma rira vava'at kakiwal, rma munuk ma rorang Ia. ²⁶ Ba tali linga'an ini, na Ubu veka nsikat tamata Israel ra munuk tali rira salasilan ra, ma rira vava'at kakiwal. Rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Raja i mane ntevit ita tali dida salasilan ra, veka ntali Sion nma.

Ia veka na'i vatuk Yakub ubun-nusin ra munuk rira salasilan ra.

²⁷ Ubu nfalak ne, 'Ya'a veka otu tnorung ini verin ira,

ma veka uma ma a'i vatuk rira salasilan ra.' ”§

²⁸ Tamata Yahudi ra rafena ma rorang Ubu Ni Ivar Lolin a, ba rira sian verin Ubu. Afa yai notu ma tamata ovi wol Yahudi ra uturira. Na'uk Ubu nfadoku roak ma nfili tamata Yahudi ra, ba musti nlobang ira. Notu wean inyai ma nfakena Ni tnorung a verin uburir-nusirira ra, ²⁹ tevek Ubu wol nkati Ni tnorung a verin tamata ovi nfili ovu naflahar roak ira. ³⁰ Lan ana, mia wol myot-orang afa ovi Ubu nfalak ra. Na'uk fiang ini, Ia nfaturu roak Ni rala lolin a verin mia, tevek tamata Yahudi ra wol rot-orang afa ovi nfalak ra. ³¹ Wean vali inyai verin tamata Yahudi ra. Fiang ini ira wol rot-orang afa ovi Ubu nfalak ra, boma Ia nfaturu Ni rala lolin a verin mia, tamata ovi wol Yahudi ra. Na'uk Ia veka nfaturu Ni rala lolin a verin tamata Yahudi ra vali. ³² Ubu notu ma tamata ra munuk wean tamata ovi rtutuk ira na'a bu'i ralan, tevek wol rot-orang roak afa ovi nfalak ra. Notu wean inyai, boma bisma nfaturu Ni rala lolin a verin tamata ra munuk.

§ **11:27** 11:27 Yesaya 59:20-21; Yeremia 31:33-34

Tfadawang Ubu, tevek Ni silobang a verin tamata ra munuk

³³ Ubu sa'i dawan Ia. Ni kaka'a dawan urun ovu nka'a munuk afakataka. Wol tamata isa bisma nfalyawang nala afa ovi Ia nfadoku ma notu ra, ovu vali wol tamata isa bisma nfan-aran Ni afa ovi nkarya ra. ³⁴ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Iki nka'a Duila'a ralan a ovu iki bisma nsurak Ia?”*

³⁵ “Wol tamata isa vali bisma nala afaka watan verin Duila'a,

ma Duila'a naval ia na'a ni afa ovi nala ra.”

³⁶ Ubu notu munuk roak afakataka ovu afakataka munuk rna'a, tevek Ni ngrebat ma nfareta afa avyai munuk, boma traning Ia. Ba tfadawang Ubu, nata ti wol ni wahan. Kena urun.

12

Vava'at i nmalola na'a Ubu wahan ralan a

¹ Terang a valing averi! Ubu nlobang mia ma nfaturu Ni lolin verin mia. Ba era urun verin mia, boma myala munuk bira vava'at ra verin Ubu, ma neluk bira korban i nva'at ovu nmerat urun, ovu vali nfaloling Ubu ralan a. Inovon ma myotu wean inyai ma al msyangatur ma mryaning Ia. ² Deka myot-orang tamata ovi wol rorang Ubu na'a lanit ivavan ini rira fikiran ra ovu afa ovi rotu ra. Na'uk myala munuk bira vava'at ra verin Ubu, boma nala fikiran ngorva'an verin mia, ma bira vava'at ra veka naling ia tali lan a, ma mkya'a mnga'un afa ovi

* **11:34** 11:34 Yesaya 40:13

Ubu ralan nfallak ra. Afa avyai, afa lolin ovi rotu ma Ubu ralan a lolin ovu ita, ovu kena munuk lahir.

³ Ubu nala roak Ni rala lolin a verin ya'a, ba nala varvara ma ufamalik Ni vaivatul ra verin mia. Ba usurak mia munuk ma deka fyakaratat tenabira ra ma fyikir ne, afa ovi rna'a tenabira ra, nlia tali afa ovi kena ra. Na'uk velik aba, msyi'ik tenabira ra veki ma wean lahir linga'an i kena, ovu wean yabi* i Ubu nala roak verin mia, tevek bira inorang a verin Ia. ⁴ Wean vali inyai na'a tenadida ra. Velik ne tenadida isa watan, na'uk limadida, eadida ovu vali afa rivun ovi rna'a munuk tenadida ra. Ba velik ne rivun, na'uk tenadida ikisa watan. Afa avyai munuk rira karya ra rsialing ira. ⁵ Ita tamata ovi torang Kristus weadida vali inyai. Velik ne rivun ita ovu tsialing ita, na'uk tna'a sidovung tamata inorang isa watan, wean lahir Kristus tenan isa watan, tevek dida vava'at isa roak ovu Ia. Ba ita tna'a munuk Kristus tenan yai, ma dida vava'at isa roak ovu tamata inorang liak ra vali.

⁶ Yabi ovi Ubu nala verin ita rsialing ira, wean lahir Ni rala lolin i nala verin ita. Ita musti tala dida yabi ovi Ia nala roak lokat ita ma al tlobang tamata ra. Wean i Ubu nala yabi verin tamata isa ma nrenar lahir tali Ubu ma ti nfamalik Ni vaivatul ra verin tamata liak ra, ni lolin a nfamalik orang lahir Ubu Ni vaivatul ovi nala roak verin ia, ma wean lahir ni inorang a. ⁷ Wean i Ubu nala yabi verin tamata isa ma nlobang tamata liak ra, na musti nlobang urun ira. Wean

* **12:3** 12:3 Yabi na'a pasal ini, ihin a na'a vai Mala karunia.

i Ubu nala yabi verin tamata isa ma nsiair, na musti nsiair ovu ralan urun. ⁸ Wean i Ubu nala yabi verin tamata isa ma nsurak tamata ra ma nfangrebat ralarira ra, na ia musti nsurak ira ovu ralan urun. Tamata i ni yabi ma nsiduk ni metan ra verin tamata liak ra, na ia musti notu ovu ralan urun. Tamata i ni yabi ma nban-ulu verin tamata ra, na ia musti nfabana ni karya yai ovu ralan urun. Tamata i ni yabi ma nfaturu ni rala lolin verin tamata kasian ra, na ia musti notu ovu ralan lolin.

Paulus nsurak ita tamata ovi torang Yesus ma musti tsilobang ita

⁹ Terang a valing averi! Mia musti mlyobang tamata ra ovu ralabira urun. Byatuk bira fikiran sian ra, ovu deka myotu afa ovi sian ra. Myotu a'uk lolin a. ¹⁰ Fara mia tamata ovi myorang Yesus, msyilobang mia wean lahir mlyobang a'abir-waribira ra, ovu vali musti ula mia ma fyaturu bira sialang a verin tamata liak. ¹¹ Dek a byosa, na'uk iva'ubira ma mkyarya verin Duila'a ovu ralabira urun. ¹² Fara ralabira lolin urun, tevek fyaklo'i a'uk bira vava'at ra verin Duila'a. Mtyahang ralabira na'ut i mtyuan susa, ovu iva'ubira ma miflurut lalawatan. ¹³ Mlyobang tamata kasian ovi rorang Yesus, ovu mtyorong ma tamata ovi rorang Yesus rtali ahu liak rna'a teri bira rahan ra.

¹⁴ Myera verin Ubu ma naflahar tamata ovi rwi-rwa mia. Dek a myera ma Ubu near nfasoba ira. ¹⁵ Myotu inabira lolin ovu tamata ovi rotu inarira lolin a, ovu ralabira lalau vali ovu tamata ovi ralarira lalau ra. ¹⁶ Era verin mia

munuk ma mian vai isa na'a bira fikiran ra, boma bira vava'at ra lolin ovu tamata liak ra. Dek a fyakaratat tenabira ra, na'uk mtyorong ma myotu bira kida ovu tamata biasa ra watan. Dek a fyikir ne, bira kaka'a a dawan lia tamata liak ra.

¹⁷ Wean i tamata ra rotu sian mia, na deka myangal ira ma myotu sian vali ira. Myotu a'uk afa ovi tamata ra munuk ranovak ne, lolin.

¹⁸ Mkyiwal ma mdyava linga'an, ma bira vava'at ra malinan ovu tamata ra munuk.

¹⁹ Terang a valing ovi ulobang urun mia! Dek a byalas tamata ovi rotu sian mia, na'uk mnyaban watan ma Ubu veka nukun ira. Tevek rtulis roak na'a Surat Ralan ne, Duila'a nfalak ne, "Ya'a Ning ngrebat ma veka ubalas tamata avyai. Ya'a veka ufaturu Ning ngrova verin tamata ovi rotu afa ovi sian ra."[†] ²⁰ Dek a myangal tamata i notu sian mia, na'uk myotu watan wean Surat Ralan nfalak roak ne,

"Wean i tamata yai nablafar, na fya'an ia.

Wean i nabroa, na myala wear ma nenu.

Tevek myotu wean inyai, na myotu roak ma nma'it urun na'a afa ovi notu ra."[‡]

²¹ Dek a mtyorong ma sian a nfaleka mia, na'uk musti fyaleka sian a ovu bira afa lolin ovi myotu ra!

13

Ita musti trenar tamata ovi rtaha fareta

[†] **12:19** 12:19 Ulangan 32:35 [‡] **12:20** 12:20 Amsal 25:21-22
Teks Yunani nfalak ne, wean i rotu wean inyai, na inyai rasdovuk yafaran na'a ulurira ratan ra.

¹ Terang a valing averi, tamata iki watan musti not-orang tamata ovi rtaha fareta ra, tevek wol tamata isa vali ni ngrebat ma nfareta, wean i Ubu wol nala ngrebat verin ia. Tamata ovi rtaha fareta bisma rfareta, tevek Ubu nfadoku roak ma rfareta. ² Wean inyai bi tamata iki watan nangal fareta ra, na ia nangal vali afa ovi Ubu nfadoku roak a. Notu wean inyai, na veka ntuan inukun. ³ Tamata ovi rotu afa ovi lolin ra wol rbobar fareta ra. Na'uk tamata ovi rotu afa ovi sian ra, ira rbobar fareta ra. Ba wean i inabira ma wol byobar fareta ra, na myotu watan afa ovi lolin ra, na ira veka rfadawang mia. ⁴ Tamata ovi rtaha fareta reluk Ubu Ni tamata sansinir, ovu rkarya ma na'a bira lolin. Na'uk wean i myotu afa ovi sian ra, na musti byobar ira, tevek rira ngrebat ma rukun tamata ra. Ira reluk Ubu Ni tamata sansinir ma rukun tamata ovi rotu afa ovi sian ra. ⁵ Ba wean inyai, na mia musti myot-orang afa ovi fareta rfalak ra, boma wol rfaturu rira ngrova verin mia. Nlia ntali inyai, na myot-orang afa ovi rfalak ra, tevek mkya'a roak na'a ralabira ila'a ra ne, afa avyai kena.

⁶ Wean inyai vali bi byahir kulu, tevek na'ut i fareta ra rfabana rira karya ra, na ira rkarya verin Ubu. ⁷ Ba myala verin fareta afa ovi inovan ma myala verin ira. Byahir munuk babahir kulu ovi fareta ra rfadoku ma byahir. Msyoak nulu fareta ra ovu fyaturu vali bira sialang a verin ira.

Tamata ovi torang Yesus musti tsilobang ita

⁸ Byahir bira utan ra na'ut amar i byolan roak a. Na'uk msyilobang mia lalawatan, tevek

tamata iki watan nlobang tamata liak, na ia not-orang roak afa ovi rfadoku roak na'a Musa Ni inukun ra. ⁹ Musa ni inukun ra rfalak ne, "Mia tamata ovi msyifa roak, deka mtyuba ovu tamata ovi wol awarira verin mia, deka msyifedan, deka byori, deka byo'itea afa ovi tamata liak rira." Inukun avyai ovu inukun liak ra munuk lahir ihirira ra rna'a roak inukun ini: "Mlobang tamata liak ra wean watan i mlobang tenam a."*

¹⁰ Wean i tamata isa nlobang tamata liak ra, na ia veka wol notu afa ovi sian ra verin ira. Ba wean i tamata iki watan nlobang tamata liak, na ia not-orang munuk roak Musa ni inukun ra.

¹¹ Mia musti myotu wean inyai, tevek mkya'a roak ne, naran roak ni amar a ma deka wea-dida tamata ovi rtuba watan, na'uk byatar ma myorang urun Yesus. Tevek amar i beti torang Yesus nti roak, ovu amar i Ubu veka nsikat ita tali dida salasilan ra, ma dida vava'at kakiwal, sarseri roak. ¹² Ita bisma tfalak ne, dida vava'at fiang ini wean i ovan a mnanat roak, ovu lyawan sarseri roak. Ba tatalik lahir ma deka totu afa ovi sian ra, wean tamata ovi rira vava'at ra rna'a watan dedan ralan. Na'uk dida vava'at rna'a lyawan ralan, ba musti totu a'uk afa ovi lolin ra, wean i tataha minak ma al tangal afa ovi sian ra. ¹³ Afa ovi totu na'a dida vava'at ra musti wean lahir tamata ovi rira vava'at ra rna'a roak lyawan ralan. Deka boranavut ita ovu deka totu snoba i boranavut ita ma taktufan, deka tsifa tia ma watan, deka taktufan urun ma totu watan afa ovi wol inovan ra, deka tsingarahi ovu deka

* **13:9** 13:9 Keluaran 20:13-15, 17; Ulangan 5:17-19, 21.

tbo'itea afa ovi tamata rira. ¹⁴ Na'uk myorang watan afa ovi Duila'a Yesus Kristus notu ra. Deka myorang kikyai bira ininan sian ovi rotu ma myotu salasilan.

14

Tamata ovi myorang Yesus, wean i bira fikiran ra wol wear isa, na deka msyifasala mia

¹ Terang a valing averi, mtyorong ma myala tamata i ni inorang verin Yesus wol nangrebat obin a, ovu lolin watan. Deka msyingarahi ovu ia na'a afa ovi nfikir ra. ² Tamata ovi rorang Yesus, boku rorang ne, bisma ra'an afamtahan afaka watan. Na'uk tamata ovi rira inorang wol nangrebat obin, ira rorang ne, bisma ra'an watan sayur. ³ Tamata i na'an afaka watan, deka nfalak sian tamata i na'an watan sayur, tevek Ubu ntorung roak ma nala ia ma neluk yanan. Wean vali inyai verin tamata i na'an watan sayur, deka nfasala tamata i na'an afaka watan, tevek Ubu ntorung ma nala vali ia ma neluk yanan. ⁴ Deka fyasala tamata liak ni tamata sansinir a. Duan a veka ka'i nfadoku ne, nkarya ma lolin te wahal. Wean vali inyai verin terabir-valibira tamata ovi rorang Yesus. Duila'a neluk duarira, ba Ia sa'i nvolan ne, iki kena te sala ia. Ia veka nlobang Ni tamata sansinir a ma not-nala ni karya a, tevek Duila'a Ni ngrebat a.

⁵ Tamata boku ranovak ne, amar isa lolin lia amar liak ra ma rasdovu ira ma rfadawang Ubu, na'uk boku ranovak vali ne, amar ra munuk wearira isa watan. Ba fara lokat tamata norang urun ne, afa i nanovak yai kena. ⁶ Tamata

i nanovak ne, amar isa lolin lia amar liak ra ma rasdovu ira ma rfadawang Ubu, na nanovak wean inyai ma nalang Duila'a. Tamata i na'an afaka watan notu wean inyai ma nalang Duila'a, tevek inan ma nfalak fara weninyai verin Ubu na'a afamtahan avyai. Tamata i na'an watan sayur, ia notu wean inyai, tevek inan ma nalang Duila'a, ovu vali nfalak fara weninyai verin Ubu. ⁷ Tali did tinemun, na wol tamata isa vali na'a ni vava'at a, ka'i nfikir watan tenan a. Wol tamata isa vali nmata tevek afa ovi ralan nfalak ra watan. ⁸ Ba velik ne veka tmata te tva'at, na torang a'uk afa ovi Ubu ralan nfalak ra, ovu Ia Ni watan ita. ⁹ Wean inyai bi, Kristus nmata ovu nva'at ewal roak, boma Ia neluk Duila'a verin tamata ovi rva'at ra ovu tamata ovi rmata roak a. ¹⁰ Ba deka mane tamata boku tali mia fyasala terabir-valibira ra, ovu vali deka fyalak sian ira, tevek ita munuk veka tdiri Ubu wahan ralan a, na'a wan i ndoku ma nfareta ma nfaleka inukun verin ita. ¹¹ Rtulis roak na'a Surat Ralan ne, “Duila'a nfalak ne, ‘Kena urun ma tamata ra munuk veka rsangatur na'a wahang ralan a, ovu ira munuk lahir veka rtorung ne, Ubu Ya'a.’
„*

¹² Wean inyai, na lokat ita veka tdiri Ubu wahan ralan a, ma tfalak munuk dida afa ovi totu ra, ovu afakinimi totu afa avyai.

Deka myotu ma terabir-valibira ra rotu salasilan

* **14:11** 14:11 Yesaya 45:23, 49:18. Msi'ik vali Filipi 2:10-11.

¹³ Wean inyai, na deka tsifasala ita! Na'uk ni lolin a tanovak ma totu wean ini: Deka totu afa ovi rotu ma terad a valid ra rotu salasilan.

¹⁴ Ya'a ning vava'at isa roak ovu Duila'a Yesus, ba orang urun ne, afamtahan afaka watan, Ubu wol nfalak teri ma deka ta'an. Na'uk wean i tamata isa norang ne, afamtahan boku Ubu nfalak teri ma deka na'an, na inyai kena ma deka na'an. ¹⁵ Wean i motu ma teram-valim isa ralan nwa'uk, tevek afa ovi muan ra, na afa ovi motu ra rfaturu roak ne, wol mlobang ia. Deka muan afamtahan i not-visal teram-valim ra ma wol rorang roak Ubu, tevek Kristus nmata roak ma al nakvanak ira. ¹⁶ Ba deka myotu afa ovi mnyarin ne lolin, na'uk notu ma terabir-valibira ra rleka na'a salasilan, ma tamata liak rfalak sian mia. ¹⁷ Wean i Ubu nfareta wean lahir Raja na'a dida vava'at ra, na totu afa ovi Ubu ralan nfalak a, ovu dida vava'at ra malinan ovu tamata liak, ovu vali raladida lolin. Ubu inan ma totu munuk afa avyai nlia tali dida fana'an fanenu ra. Ita tfarnuang munuk afa avyai, tevek Ubu Ni Roh nkarya na'a raladida ra. ¹⁸ Torang Kristus wean inyai na'a afa ovi totu ra, na notu ma Ubu ralan lolin, ovu vali tamata ra ralang ita.

¹⁹ Wean inyai, na ita musti tkiwal lalawatan ma totu afa ovi rotu ma dida vava'at ra malinan ovu terad a valid ra, ovu vali tsifangrebat ita na'a dida inorang. ²⁰ Deka tali afamtahan ovi minovak ne, bisma mian, na myotu ma tamata liak rleka na'a salasilan, ma rira inorang na'a Ubu wol rangrebat roak. Afamtahan ra munuk Ubu wol nfalak teri ma deka ta'an, na'uk sian urun verin tamata i na'an afamtahan ovi rotu

ma tamata ra rotu salasilan. ²¹ Ni lolin a deka mian afwatan ihin, myenu anggur te afa ovi rotu ma minavut, te myotu afa ovi rotu ma tamata ovi rorang Yesus rotu salasilan.

²² Ba terang a valing averi, afa ovi myorang na'a bira fana'an-fanenu ra, na mia ovu Ubu sa'i mkya'a afa avyai. Lolin urun verin tamata i wol ka'i nfasala tenan a, na'ut i notu afa ovi nanovak ne kena. ²³ Wean i ralabira raruan ma mian afa isa, na'uk mian watan afa yai, na Ubu nukun mia, tevek wol myorang afa ovi mkya'a roak ne, kena. Wean i totu afaka watan, na'uk wol torang ne, afa ovi totu ra kena, na inyai salasilan roak.

15

Ita tamata inorang ra musti tsifangrebat ita, ma deka tfikir watan tenadida ra

¹ Terang a valing averi, ita tamata ovi dida inorang nangrebat roak, musti tatahang nal rala-dida na'a tamata ovi rira inorang wol nangrebat obin. Deka mane totu watan afa ovi rfaloling raladida ra. ² Tali bir tinemun, na lokat tamata musti notu afa ovi lolin ra verin teran a valin ra ma nfaloling ralarira ra, boma rira inorang a ntafal ma nangrebat. ³ Tevek Kristus vali Ni afa ovi notu ra wol mane nfikir watan tenan a. Na'uk rtulis roak na'a Surat Ralan ne, "Afa ovi tamata ra rfalak na'ut i rfalak sian Oa, fiang ini nkena roak Ya'a."* ⁴ Ba afa ovi rtulis munuk roak na'a Surat Ralan, rair ita ma tatahang nal

* **15:3** 15:3 Na'a ayat ini, na Kristus nangrihi verin Ubu. Mazmur 69:10

raladida, ovu dida inorang ntafal ma nangrebat, boma tfaklo'i a'uk dida vava'at ra verin Ubu.

⁵ Ubu notu ma tatahang nal raladida ovu nfaloling raladida ra. Ba uflurut verin Ia ma fara nlobang ita ma raladida isa watan, ma torang Kristus Yesus Ni afa ovi notu ra. ⁶ Ubu notu wean inyai, boma raladida isa ma tfadawang Ubu i dida Duila'a Yesus Kristus Yaman a.

Mtyorung ma myala munuk tamata inorang ra, velik ne tamata Yahudi te wol Yahudi, tevek Yesus nala roak ita munuk

⁷ Ba mtyorung ma msyimaklivur mia, wean Kristus ntorung roak mia na'a ralan a. Myotu wean inyai, na tamata ra rfadawang Ubu.

⁸ Ufangnanang mia ne, Kristus neluk roak tamata sansinir ma al nlobang tamata Yahudi ra, boma nfaturu ne, Ubu nfakena roak Ni ntorung ra. Notu wean inyai, ma nfakena afa ovi ntorung roak verin ubud-nusid ra. ⁹ Kristus nma vali lanit ivavan ini, boma tamata ovi wol Yahudi ra bisma rfadawang Ubu, tevek nfaturu Ni rala lolin verin ira. Rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Wean inyai, bi na'ut i una'a ovu tamata ovi wol Yahudi ra, na ufalak fara weninyai verin Oa,

ovu vali udedang ovu ning dadedang ra ma al ufadawang naram a.”[†]

¹⁰ Rtulis vali na'a Surat Ralan ne, “Tamata ovi wol Yahudi ra myotu inabira lolin ovu Ubu Ni tamata ovi nfili roak ira.”[‡]

¹¹ Rtulis vali na'a Surat Ralan ne, “Bangsa ra munuk fyadawang Ubu,

[†] 15:9 15:9 Mazmur 18:50, 2 Samuel 22:50 [‡] 15:10 15:10 Ulangan 32:43

ovu vali tamata ra munuk mryaning Ia.”§

¹² Nabi Yesaya nyalak vali ne,

“Tamata isa tali Isai ubun-nusin ra veka nma,
ovu Ia veka nfareta bangsa ra munuk, ovu
veka rfaklo'i a'uk rira vava'at ra verin
Ia.”*

¹³ Ubu sa'i notu ma ita tnanan afa lolin ovi
Ia veka nala verin ita. Ba uflurut verin Ia ma
fara notu ma ralabira lolin. Fara Ia notu vali ma
bira vava'at ra malinan, tevek myorang Duila'a
Yesus. Notu wean inyai, boma Ni Roh nfangrebat
ralabira ra ovu Ni ngrebat a, ma mtyafal ma
fyaklo'i a'uk bira vava'at ra verin Ia.

*Paulus nfalyawang afa ovi ntulis na'a ni surat
a*

¹⁴ Terang a valing averi. Ya'a orang urun ne,
bira lolin dawan dalang, ovu mkya'a ma lolin
afa ovi Ubu nyalak ma myotu ra, ovu vali bisma
msyisurak nala mia. ¹⁵ Na'uk na'a surat ini, na
wol uma'it ma usurak mia ma ufalyawang lahir
afa isa te irua, boma mingnanang ewal afa avyai.
Ufalak wean inyai, tevek Ubu Ni rala lolin bi nala
karya ini verin ya'a. ¹⁶ Ya'a eluk tamata sansinir
verin Kristus Yesus ma ulobang tamata ovi wol
Yahudi ra, ovu vali ukarya verin Ubu wean mela
falurut, tevek ufamalik Ni Ivar Lolin na'a Yesus.
Otu wean inyai, boma tamata ovi wol Yahudi
ra bisma wearira persembahan verin Ubu ma
rfaloling ralan a, tevek Ni Roh a nfamerat roak
ira.

§ **15:11** 15:11 Mazmur 117:1 * **15:12** 15:12 Tafsiran buku
rfalak ne, Isai ubun nusin isa veka nfareta tamata ovi wol Yahudi,
na inyai Yesus. Isai yai, Raja Daud yaman a. Yesaya 11:10

¹⁷ Ya'a ning vava'at isa roak ovu Kristus Yesus, ba ralang dawan na'a ning karya verin Ubu.

¹⁸ Ya'a ubrahi watan ma ungrihi na'a afa ovi Kristus notu roak nahu ya'a, ma ulobang tamata ovi wol Yahudi ra ma rot-orang afa ovi Ubu nfalak ra. Rotu wean inyai tali ning vaivatul ra, ovu vali afa ovi otu ra. ¹⁹ Ngrebat i ntali Ubu Ni Roh notu ma otu mujizat ra ovu faneak ovi tamata ra wol rot-nala. Ufamalik munuk roak Ubu Ni Ivar Lolin a na'a Yesus na'a wan ovi uti roak a, tali Yerusalem ti naran propinsi Ilirikum.

²⁰ Inak urun ma ufamalik Ivar Lolin yai na'a wan ovi tamata ra wol rka'a Kristus obin, boma deka rfalak ne, ufabana watan karya ovi tamata ra rotu lan roak, wean tamata i nfadiri rahan na'a tamata liak ni fanderen. ²¹ Ya'a inak ma otu afa ovi rtulis roak na'a Surat Ralan ne,

“Tamata ovi wol rarenar Ivar tali Ubu veka rsi'ik Ia,

ovu vali tamata ovi wol rarenar Ivar yai veka rfan-aran vali.”[†]

Paulus nanovak mane nti Roma

²² Ya'a ufamalik lalawatan Ubu Ni Ivar Lolin na'a wan ovi tamata ra wol rka'a Kristus obin, bi ya'a wol bisma ti utuan mia obin, velik ne inak lalawatan wean inyai. ²³ Na'uk fiang ini otu munuk roak ning karya ra na'a wan ini. Varat ifira nelak roak veli ma naran amar ini, na inak ma ti ulola mia. ²⁴ Ya'a unovak mane uti Spanyol. Ba fara bisma ulola mia karedralan isa te irua na'a bira kota ma itmunuk totu inad lolin, ovu bisma mlyobang ya'a na'a ning banbanan ma uti Spanyol.

[†] 15:21 15:21 Yesaya 52:15

²⁵⁻²⁶ Na'uk fiang ini una'a propinsi Akhaya mane uti Yerusalem veki, ma utaha kubang tali tamata ovi rorang Yesus na'a propinsi Makedonia ovu Akhaya. Ira rfadoku roak ma rasdovuk rira kubang ra ma al rlobang tamata kasian ovi rorang Yesus na'a Yerusalem. ²⁷ Ira ralarira lolin ma ka'i rfadoku roak wean inyai. Velik aba rira varvara vali ma rlobang tamata kasian ovi rorang Yesus na'a Yerusalem. Tevek tali tamata Yahudi ra, bi tamata ovi wol Yahudi ra rira vali kalolin ovi rtali Ubu. Wean inyai, ba tamata ovi wol Yahudi rira varvara ma rlobang Yahudi ra ovu afa ovi rala ma al rva'at lokat amar. ²⁸ Wean i otu munuk roak ning karya yai, ma ala roak kubang ovi rasdovuk roak verin tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem, beti uti Spanyol, na'uk ulola mia veki na'a bira kota. ²⁹ Ya'a uka'a roak ne, amar i uti ma ulola mia, na veka ala lahir Kristus Ni kalolin ovi dawan urun a verin mia.

³⁰ Terang a valing averi! Ita torang roak dida Duila'a Kristus, ovu vali Ubu Ni Roh notu roak ma tsilobang ita, ba era urun ma itmunuk taflurut verin Ubu ovu ralad urun, ma nlobang ya'a na'a ning karya. ³¹ Mlyobang ma miflurut vali ma fara tamata ovi wol rorang Yesus Kristus na'a Yudea, deka rotu sian ya'a. Miflurut vali ma fara tamata ovi rorang Yesus na'a Yerusalem ralarira lolin ma rala kubang ovi utaha verin ira. ³² Ba wean i Ubu ralan nfalak, na ya'a bisma ti ulola mia ovu ralang lolin. Ya'a veka uyari ya'a ovu ralang a lolin urun, tevek mane uti ma ulola mia. ³³ Uflurut ma fara Ubu i nala Ni malinan verin tamata ra, nfatuang munuk mia. Kena

urun.

16

Paulus nala salam verin tamata ovi rorang Yesus na'a kota Roma

¹ Terang a valing averi, ya'a inak ma ufamalik verin mia vata i naran Febe.* Teradida ini tamata lolin ia. Ia nkarya al nlobang tamata ovi rorang Yesus rira sidovung na'a kota Kengkrea.†

² Wean i nti ma nalola mia, na mtyorong ma myala ia wean terad a valid ra na'a Duila'a, tevek inovan ma tamata ovi rorang Yesus rotu wean inyai. Mlyobang ia, wean i nera lablobang tali mia, tevek ia nlobang tamata rivun roak, ovu nlobang vali ya'a.

³ Ya'a inak ma ala salam verin Priskila ovu Akwila. Amamunuk amkarya verin Kristus Yesus.‡ ⁴ Amar ovi rti roak veli, na ira wol rbobar ma rmata al rlobang ya'a. Ufalak fara weninyai verin ira, ovu wol mane ya'a watan, na'uk tamata ovi wol Yahudi na'uk rorang Yesus, rira sidovung ra munuk, rfalak vali fara weninyai verin ira.

⁵ Ala salam vali verin tamata ovi rorang Yesus rira sidovung i rasdovu ira na'a rira rahan. Ala salam verin Epenetus, terang i ulobang urun ia. Na'a propinsi Asia, na ia norang lan Kristus, beti tamata liak ra.

⁶ Ala salam vali verin Maria. Ia nkarya ma al nlobang ma dawan mia.

* **16:1** 16:1 Tamata i ntaha Paulus ni surat ini naran Febe.

† **16:1** 16:1 Kisah 18:18 ‡ **16:3** 16:3 Msi'ik Kisah 18:1-3, 18-19, 24-26; I Korintus 16:19; 2 Timotius 4:19

⁷ Ala salam verin Andronikus ovu Yunias. Terang irua ini tamata Yahudi ira vali wean ya'a, ovu lan ra'abu'i vali ira ovu ya'a. Ira rorang lan Kristus beti ya'a, ovu vali ira reluk rasul ovi tamata ra ralang ira.

⁸ Ala salam verin Ampliatus, terang i ulobang urun ia. Ia ni vava'at isa roak ovu Duila'a wean vali ya'a.

⁹ Ala salam vali verin Urbanus, terang i amamunuk amkarya verin Kristus. Salam vali verin ning kida Stakhis i ulobang urun ia. ¹⁰ Ala salam vali verin Apeles i nfaturu roak ne, not-orang afa ovi Kristus nfalak ra, velik ne ntuan susa dawan.

Salam vali verin tamata ovi rna'a Aristobulus ni rahan.

¹¹ Ala salam vali verin Herodion, terang ini tamata Yahudi ia vali wean ya'a.

Salam vali verin tamata ovi rorang Yesus na'a Narkisus ni rahan.

¹² Ala salam vali verin Trifena ovu Trifosa. Ira rkarya ma dawan urun verin Duila'a.

Salam vali verin Persis i ulobang urun ia. Ia nkarya ma dawan vali verin Duila'a. § ¹³ Ala salam vali verin Rufus ovu renan a. Rufus ni inorang verin Duila'a notu ma tamata rivun ralang ia. Renan a, wean watan ya'a renang a.

¹⁴ Ala salam verin Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas ovu vali terad a valid ovi irmunuk rasdovu ira.

¹⁵ Salam vali verin Filologus, Yulia, Nereus ovu uran a, Olimp as ovu vali tamata ovi rorang Yesus, irmunuk rasdovu ira.*

§ **16:12** 16:12 Trifena, Trifosa, ovu Persis vata ira. * **16:15** 16:15 Nereus na'a ayat ini, brana ia.

¹⁶ Ba lokat mia ka'i myala salam vali verin terabir-valibira ra ovu msyivoan mia ovu Ubu Ni lolin a.

Tamata ovi rorang Yesus rira sidovung ra munuk, rala salam vali verin mia.

Paulus nfalyawang afa lolin ovi tamata ovi rorang Yesus musti rotu na'a rira vava'at ra

¹⁷ Terang a valing averi, era urun verin mia ma msyi'ik wabira ma lolin na'a tamata ovi rotu ma bira sidovung a nama'ar, ovu vali rweang mia ma myorang rira afa ovi rair ra. Ira rair afa ovi wol kena ra, ovu wol wean lahir afa ovi mryenar roak. Ba fyaroa lahir tenabira tali ira! ¹⁸ Ufalak wean inyai, tevek tamata avyai wol rkarya verin dida Duila'a Kristus, na'uk rfikir watan tenarira ra ma rfakena afa ovi ralarira rfalak ra. Ira rala vaivatul lolin ovu rfadawang tamata ra ma rlabir nala tamata ovi rira dardirin wol rangrebat na'a rira inorang a. ¹⁹ Tamata ra munuk rarenar roak ne, mia myot-orang lalawatan afa ovi Ubu nfalak ra. Wean inyai, bi ralang a lolin urun. Na'uk era ma mkya'a ma fyikir ma lolin na'a afa ovi lolin ra, ovu deka myotu afa ovi sala te sian ra.

²⁰ Ubu i notu ma dida vava'at ra malinan a, veka not-visal lahir nitdawan ni ngrebat a, ovu notu ma nsoak na'a wahabira ralan ra. Fara dida Duila'a Yesus nala Ni rala lolin verin bir tinemun.†

²¹ Ning kida Timotius i amrua amkarya, nala salam vali verin bir tinemun. Lukius, Yason

† **16:20** 16:20 Tafsiran boku rfalak ne, Ubu not-visal nitdawan ma mtya sorat ia.

ovu Sosipater, rala vali salam verin mia. Terang irtelu ini tamata Yahudi ira wean vali ya'a.

²² Ya'a Tertius, utulis Paulus ni vaivatul ra na'a ni surat ini, ala salam vali verin mia, tevek itmunuk torang Duila'a Yesus.

²³ Gayus nala salam vali verin mia. Ya'a Paulus, una'a teri ni rahan, ovu tamata ovi rorang Yesus rira sidovung i rasdovu ira na'a ni rahan. Erastus i nasusan fareta ni kubang a, nala salam vali verin mia. Terad i Kwartus nala salam vali verin mia.

[²⁴ Uflurut ma fara dida Duila'a Yesus Kristus nala Ni rala lolin verin bir tinemun! Kena urun.]

Paulus nfadawang Ubu naran a

²⁵ Mya ma tfadawang Ubu naran a! Ia Ni ngrebat a notu ma ita bisma torang lalawatan Ia, tevek mryenar roak Ubu Ni Ivar Lolin i nfamalik Yesus Kristus. Ufamalik Ivar Lolin yai wean lahir afa ovi Ubu nfalyawang verin ya'a. Ivar yai, lan ana neluk afa fanfonak ma tamata rivun wol rka'a. ²⁶ Na'uk fiang ini Ubu nfavotuk roak Ivar yai, ovu nfareta ami ma amfalyawang Ivar yai verin tamata ra munuk. Ubu nana'a lalawatan, ovu afa ovi nabi ra rtulis roak rotu ma tamata ra munuk rka'a roak Ivar yai, boma rorang Ubu ovu rot-orang Ni afa ovi nfalak ra. ²⁷ Tfadawang Ubu! Ubu ikisa watan Ia. Ia a'uk sa'i Ni kaka'a dawan na'a afaka watan. Inovon ma tfadawang Ia, nata ti wol ni wahan, tevek afa ovi Yesus Kristus notu ra. Kena urun. Ning surat a lawan watan ini.

Salam tali ya'a, Paulus

lxx

Surat Ralan na'a Vaidida

Fordata: Surat Ralan na'a Vaidida (New Testament)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fordata

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

ad2f572b-0c2a-58a6-8da1-aa7be8bee2bb